

การถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2558

ลิขสิทธิ์ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

การถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมการพัฒนา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน

2558

**DHAMMA TRANSMISSION OF BUDDHIST MONKS
THROUGH DEVELOPMENT ACTIVITIES**

BY

PHRAKRU SOONTONDHAMMACHOT

**THE THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN THE PROGRAM OF
INTEGRATED LOCAL DEVELOPMENT
FACULTY OF GRADUATE STUDY
LEARNING INSTITUTE FOR EVERYONE (LIFE)**

2015

วิทยานิพนธ์เรื่อง (Title)	การถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรม การพัฒนา
ผู้วิจัย	พระครูสุนทรธรรมโชติ
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.ส่งเสริม แสงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	พระครูศรีสิทธิพิมล วิสุทธิเมธี

คณะกรรมการการสอบวิทยานิพนธ์

- ลงชื่อ..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ดร.จรรยา สุวรรณทัต)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
(ดร.ศรีปริญญา ฐประจ่าง)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)
(ดร.ส่งเสริม แสงทอง)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม)
(พระครูศรีสิทธิพิมล วิสุทธิเมธี)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี พงศ์พิศ)
- ลงชื่อ..... กรรมการ (ผู้แทนบัณฑิตศึกษา)
(ดร.สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์)
- ลงชื่อ..... เลขานุการ
(อาจารย์ บุญมาก ปุราสะเก)

บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง	การถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรม การพัฒนา
ชื่อผู้เขียน	พระครูสุนทรธรรมโชติ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	การพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ
ปีการศึกษา	2558
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ดร.สงเสริม แสงทอง
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม	พระครูศรีสิทธิพิมล วิสุทธิเมธี

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้คือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมพัฒนา ๒. เพื่อศึกษาธรรมชาติที่ถ่ายทอด การบูรณาการและการประเมินกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์ ๓. เพื่อศึกษาการบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรม ๔. เพื่อศึกษาวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมทั้งแบบคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้ศึกษาการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมพัฒนาจำนวน ๖ กิจกรรมของพระสงฆ์ ๒ รูปคือ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์พร้อมทั้งการบันทึกในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา ผลของการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ทั้ง ๒ รูป มี ๖ แนวคิดและหลักการ ในการถ่ายทอดธรรมะดังนี้คือ ๑. แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา ๒. แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม ๓. แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน ๔. แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ๕. แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการข้ามชีวิตและชุมชน และ ๖. แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ ในส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ใช้ในการถ่ายทอดจำนวน ๖ หมวดได้แก่ ๑. หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม ๒. หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม ๓. หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ ๔. หลักธรรมทางสังคมตามหลักทศก ๕. หลักการสร้างความปลอดภัยชั่วคราวและการพัฒนาสติและปัญญา ๖. หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่

โดยมีกิจกรรมการพัฒนอยุ่ ๖ กิจกรรมได้แก่ ๑. โครงการบวชป่า ๒. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ๓. โครงการการเข้าไสยานกรรม หรือกิจกรรมการพัฒนามาปนสถาน ๔.

โครงการจัดอบรมประจำตำบล ๕. โครงการธรรมะสัญจร ๖. โครงการการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมี ๖ แนวทางในการบูรณาการหลักธรรมสู่กิจกรรมการพัฒนา ดังนี้คือ ๑. แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา ๒. แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม ๓. แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน ๔. แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ๕. แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวทันชีวิตและชุมชน ๖. แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ

ในการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนามี การประเมินในหลายรูปแบบ ๑. การจัดทำรายงานสรุปโครงการเผยแพร่ธรรม ๒. การใช้แบบสอบถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ๓. การประเมิน โดยการบันทึกการสังเกตของคณะพระที่ทำงานในโครงการและ ๔. การประเมินโดยประสพการณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการนำธรรมะไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและชุมชน

ในการวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายคือ ๑. ควรมีการจัดโครงการถ่ายทอดธรรมผ่านโครงการกิจกรรมการพัฒนาในกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มที่มีปัญหาเฉพาะมากขึ้นเช่นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน ฯลฯ ๒. ควรส่งเสริมความร่วมมือในการจัดกระบวนการถ่ายทอดธรรมผ่านโครงการพัฒนาในหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการหลักธรรมในองค์กร เช่น กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผู้บริหาร เป็นต้น ๓. ควรมีการส่งเสริมพระสงฆ์ในตำบลต่างๆ ในเขตอำเภอแม่วางหรือต่างจังหวัดให้มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและพื้นที่และส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชน ๔. คณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและมีนโยบายส่งเสริมองค์กรและหน่วยงานเพื่อการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทางพุทธศาสนา

ส่วนข้อเสนอแนะในทางวิชาการมีดังนี้คือ ๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการพัฒนาในปัจจุบัน ๒. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการพัฒนาตามหลักทางพระพุทธศาสนา ๓. ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวแผนนโยบายของคณะสงฆ์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการทำกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ ๔. ควรศึกษาเรื่องผู้นำท้องถิ่นกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับคณะสงฆ์

Abstract

Thesis Title	Dhamma Transmission of Buddhist Monks through Development Activities
Researcher	Phrakru Soontondhammachot
Degree	Master of Arts
In the Program of	Integrated Local Development
Year	2015
Principal Thesis Advisor	Dr. Songserm Seangthong
Associate Thesis Advisor	Phrakru Srisitthipimol, Dr.

The purpose of thesis were to 1. Study concepts and principles of Dhamma transmission of the 2 target Buddhist monks 2. Study Dhamma or teachings of the Buddha which were applied in the development activities. 3. Study the integrated activities and Dhamma transmission of the target Buddhist monks and 4. Study the assessment the results of running activities of Buddhist monks.

The methodology of the research is mixed methods both quantitative and qualitative by collecting data through the 6 development activities carried out by the two Buddhist monks living in Meawang district, Chiang Mai province by employing questionnaire and interview guide as well as observation record for both the monks and laymen who participated in development activities. The results of the research are the following details; the two monks have 6 concepts and principles in Dhamma' succession 1. Concept of believe and rituals in development activities 2. Concept of learning and practicing for the quality of life 3. Concept of searching the basic need for community development 4. Concepts of community organization for peaceful and happy living together in the community 5. Concept of making merits for life and community support 6. The concept of the mind development for the spiritual purity.

In the part of Dhamma principles applies in the activities of the two monks, there are 6 topics of the teachings as follows: 1. The teaching about believe in the law of Kamma 2. The five morals and principles as well as the three advantages 3. The principles of the ten types of making merits 4. The six directions of social relationship principles 5. The principles of mindfulness and

wisdom development and the shameful principles and fear of the sin or bad actions and their results 6. Concept of life learning and practicing according to the principles of the Four Noble Truths

There are the 6 development activities or projects carried by: 1. Forest ordination 2. Summer novice ordination project 3. The cemetery area development activity 4. The people training in the sub-district project 5. Wondering teaching Dhamma project and 6. The project of activities arrangement on the main Buddhist holidays.

The suggestion from the research : at the policy levels: 1. Should provide Dhamma succession through the development activities on the other interest or problem groups such as farmer group and house wife group. 2. Should encourage the Dhamma succession through the development activities in the both private and government organization 3. Should support monks living in different sub-districts or provinces run this activities which harmoniously with their environment 4. Should support monks the as the policy, budget and resources for proceeding the development activities. For the academic suggestion are as follows: 1. Should do the research about the Buddha's teachings concerning social development 2. Should do research on Buddhist development process on community welfare and happiness. 3. Should study about policy of the monks' administration on development activity and 4. Should study about cooperation of local administrator and the temples in development activities management

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก คณาจารย์ สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัย เกิดการเรียนรู้และมีความคิดที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานและ ดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบ บูรณาการ ที่ได้ให้ความกรุณาช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำทุกเรื่องทุกโอกาส ด้วยความเต็มใจและ เอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง ทำให้การวิจัยบรรลุสำเร็จไปด้วยดี

ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอขอบคุณ กรรมการและคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ ช่วยให้การแนะนำดีมาโดยตลอด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ท่านพระครูสุทธธัญญารังสี เจ้าคณะอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัด รังสีสุทธาราม พระใบฎีกาโสภณ อดิทยปญโญ เจ้าอาวาสวัดดอนปิน และคณะศรัทธาชาวบ้าน ผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาของพระสงฆ์ ที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลในการทำ วิจัยในครั้งนี้

พระครูสุนทรธรรมโชติ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	9
ขอบเขตหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง.....	10
คำสำคัญและนิยามศัพท์เฉพาะ.....	11
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับสังคมไทย.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคม.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาในสังคม.....	25
แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมพัฒนา.....	26
แนวคิดด้านการถ่ายทอดธรรม โดยผ่านกิจกรรมพัฒนาของคณะสงฆ์.....	27
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	30
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบในการวิจัย/วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย	34
การศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
ประชากรและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง.....	34

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	35
วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	36
การตรวจสอบข้อมูล.....	37
สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย.....	37
สถิติที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล (พรรณนาและอนุมาน).....	37
ระยะเวลาดำเนินงานวิจัย.....	38
ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	39
การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผลการวิจัย.....	39
4 ผลการวิจัย	
ผลการวิจัย.....	41
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
สรุปผล.....	70
ข้อเสนอแนะ.....	73
บรรณานุกรม.....	81
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.แบบสอบถาม.....	83
ประวัติผู้วิจัย.....	86

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.	ตารางที่ 3.1 ปฏิทินการปฏิบัติงาน.....	39
2.	ตารางที่ 4.1 รายละเอียดข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดธรรมะ ของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา	47
3.	ตารางที่ 4.2 สรุปข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง	54
4.	ตารางที่ 4.3 แนวคิดในการทำงานด้านการบรรยายธรรม	55
5.	ตารางที่ 4.4 ธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย	59
6.	ตารางที่ 5.1 สถิติข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดธรรมะของ พระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา	75

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1. ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....31

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน พุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นที่มาของขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมไทยเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างพลังศรัทธาของสังคม ที่เป็นพื้นฐานแห่งความผูกพันของคนในชาติร่วมกัน สำหรับการสืบทอดธรรมะให้ดำรงคงอยู่คู่สังคมไทยนั้น พุทธศาสนาจะประกอบด้วยวัด ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวมใจของประชาชน และพระสงฆ์ที่เปรียบดังศูนย์กลางความเชื่อ ความศรัทธาอันนับถือ อันก่อให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะทางวิญญาณคอยชี้แนะให้พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติตนตามแนววิถีพุทธ เพื่อชี้นำทางหลุดพ้นจากความทุกข์

แต่ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การรับเอาวัฒนธรรมของยุคสมัยใหม่ให้เข้ามา มีบทบาทในชุมชนมากยิ่งขึ้น จึงทำให้พระสงฆ์ได้ลดบทบาทลงจากการเป็นผู้นำในด้านต่างๆ มาเป็นเพียงผู้ประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่าง พุทธศาสนิกชนกับธรรมะ จนกระทั่งเหลือบทบาทที่สำคัญเพียงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในวัด เท่านั้น

อย่างไรก็ดี เนื่องจากพระพุทธศาสนายังเป็นรากฐานหนึ่งในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ทั้งยังมีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่น โดยถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพล ตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย พระพุทธศาสนายังเป็นดังธรรมะจุดดวงประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิตของคนไทย พระสงฆ์จึงยังต้องแสดงบทบาทการเป็นผู้นำทางความคิด และต้องเป็นผู้พัฒนา ที่มีความสามารถที่จะเพิ่มรูปแบบ เทคนิคต่างๆ ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ ธรรมะสอดแทรกเข้าสู่ประชาชน พุทธศาสนิกชนรุ่นใหม่ ให้มากที่สุด

ซึ่งหากจะกล่าวถึงรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นมีหลายเทคนิค การเผยแผ่ที่หลากหลายนรูปแบบและวิธีการ ด้วยพระสงฆ์จะนำมาเป็นอุบายในการถ่ายทอดธรรมะหลักคำสอนของพุทธศาสนา เพื่อเป็นสื่อช่องทางใหม่ให้พุทธศาสนิกชนได้ฟัง เข้าใจและสนใจธรรมะมากยิ่งขึ้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ทรงได้พระสาวกเป็นกำลัง ทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายไปทั่วชมพูทวีป จึงนับว่าพระสงฆ์สาวกเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะพระสงฆ์สาวกเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยและเป็นส่วนหนึ่งของพุทธบริษัท (ภิกษุ ภิกษุณี

อุบาสก อุบาสิกา) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติสมควร และยึดมั่นในคุณธรรมของนักเผยแผ่ มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส จึงสามารถเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้แพร่หลายได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนสามารถสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคงมาจนถึงปัจจุบัน

ด้วยนานาประการดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมพัฒนา โดยการวิเคราะห์ถึงบทบาทการเผยแผ่ธรรมะของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตกาลมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะโดยผ่านกิจกรรมพัฒนา เพื่อหิดานุหิตประโยชน์สุขทั้งปัจเจกชนและมวลมหาชน

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในชมพูทวีปเมื่อประมาณ ๒,๕๕๖ ปีล่วงมาแล้ว โดยมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม หลังจากพระองค์ทรงพยายามบากบั่นในการแสวงหาโมกขธรรมเป็นเวลา ๖ ปี เมื่อตรัสรู้แล้ว ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรม โปรดสัตว์ให้พ้นจากทุก พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญประโยชน์ ๓ ประการ คือ อุตตตะตะประโยชน์ ปรีตตะประโยชน์ เพื่อผู้อื่น และอุกยัตตะประโยชน์ ทั้งสองฝ่าย พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์ส่วนพระองค์ คือ การตรัสรู้ พระสัมมาสัมโพธิญาณ และทรงบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่น

พระพุทธเจ้าได้ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการแสดงธรรมแก่เวไนยสัตว์ตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ได้ทรงประกาศหลักคำสอน กระทำกันหลายรูปแบบ เช่น โดยการแสดงธรรม การสนทนาธรรม การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น โดยที่พระองค์ได้ประทานหลักการและเทคนิคในการเผยแผ่ให้สาวกยึดถือปฏิบัติเป็นหลักการในการแสดงธรรม ให้เป็นผู้มีคุณธรรมมียกตนข่มท่านและไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น

ในการอบรมสั่งสอนย่อมเป็นส่วนประกอบสำคัญให้เกิดคุณลักษณะของผู้สอนที่เรียกว่าองค์คุณของกัลยาณมิตร มี ๗ ประการ คือ

๑. ปิโย น่ารัก (ในฐานะเป็นที่วางใจ และสนิทสนม)
๒. ครุ น่าเคารพ (ในฐานะให้เกิดความอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย)
๓. ภาวนีโย นายกษัตริย์ (ในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้ และภูมิปัญญาแท้จริง)
๔. วตฺตา รู้จักพูด (คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดีได้)
๕. วจนฺทฺช โม อดทนต่อถ้อยคำ (พร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วยความอดทนไม่เบื่อหน่าย)
๖. คมฺภีรญฺญถกฺกตฺตา กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งได้
๗. โนจฺญฺฐาน นโยชเย ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย

พระมหากษัตริย์ของพระองค์ที่ทรงอนุเคราะห์ ทรงใช้หลักการนี้แก่พุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งท่านเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการประกาศพระศาสนา พระพุทธองค์ทรงฝากพระธรรมวินัยไว้กับบริษัท ๔ ดังพระดำรัสว่า " เมื่อใดกาล ปริณิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัยยังมีความเคารพยำเกรงในพระศาสนา ในพระธรรม ในสิกขา ในกันและกันนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสัทธรรมตั้งมั่นอยู่นาน "

ในการประกาศพระพุทธศาสนา ครั้งแรกพระพุทธองค์ทรงส่งสาวก คือ พระปัญจวัคคีย์ ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสสชิ และพระยสะ พร้อมด้วย คณะรวมเป็น ๖๐ รูป ในการออกเผยแผ่พุทธธรรม ตั้งแต่นั้นมาพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปยัง ถิ่นต่างๆ ของชมพูทวีปหรือประเทศอินเดีย มีผู้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

ต่อมาในการทำดีสังคายนา โดยมีพระโมคคัลลินฺดรตีสเถระเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ มีพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นองค์พระราชูปถัมภก ได้เลือกพระอรหันตสาวกส่งไปเผยแผ่ พระพุทธศาสนายังนานาประเทศจำนวน ๕ สาย และสายที่ ๘ โดยการนำของพระ โสณเถระและ พระอุตรเถระ ได้นำพระพุทธศาสนาเข้าสู่อาณาจักรสุวรรณภูมิ ซึ่งสันนิษฐานว่า ได้แก่ จังหวัด นครปฐม โดยมีโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ เช่น พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น เป็นประจักษ์พยาน อยู่จนถึงบัดนี้ (พม่าว่า สุวรรณภูมิ ได้แก่ เมืองสะเทิม ภาคใต้ของพม่า)

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต และมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ของคนไทยอย่างแนบแน่น ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมาก พระพุทธศาสนาเป็นจุดดวงประทีปส่องนำทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยมาก ซึ่งรูปแบบในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีหลายเทคนิค หลายรูปแบบ หลายวิธีที่พระสงฆ์จะนำไปเป็นอุบายในการ ถ่ายทอดหลักคำสอน เพื่อเป็นสื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจและสนใจหลักคำสอนนั้นๆ เพราะในโลก สันนิเวศ คนจะเลื่อมใสในพระศาสนา มี ๔ ประเภท คือ

๑. รูปป์ปมาณิกา พวกเข้ามาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพราะอาศัยรูป เช่น พระวัคคีย์ ได้เห็นพระรูปอันงามของพระพุทธเจ้า และ โสเรยยะเศรษฐีเห็นรูปงามของพระมหากัจจายนะ เป็นต้น จึงเลื่อมใสและออกบวช เรียกว่า พวกถือรูปเป็นประมาณ

๒. ลูขัปปมาณิกา พวกที่เห็นพระห่มสีเสีราหมอง (สีกัลก) แล้วเลื่อมใส เช่น พระโมฆราช ศิษย์มากเพราะห่มจีวรสีเสีราหมอง พวกลูขัปปมาณิกานี้เรียกว่า พวกนิยมสีเสีราหมองเป็นประมาณ

๓. โฆสัปปมาณิกา พวกที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเพราะท่านเทศน์ไพเราะ เช่น พระโสณกุฎทิมณะได้ศิษย์มาก เพราะท่านเทศน์ไพเราะชนที่เลื่อมใสในเสียงนี้ เรียกว่า พวกถือเสียง เป็นประมาณ

๔. ชัมมปปมาณิกา เป็นพวกที่มีอินทรีย์ค่อนข้างสูง คือเลื่อมใสพระพุทธศาสนา เพราะยึดหลักการ เช่น ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้น พวกนี้เรียกว่า พวกถือธรรมเป็นประมาณ

พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณสมบัติสมกับทั้งสี่ข้อ (เฉพาะข้อ ๓ ทรงถือพอดี) จึงทรงครองใจคนทุกจำพวกได้ทั้งหมด คนที่เห็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่จะไม่เลื่อมใสค้นหาได้ยากยิ่งนัก ส่วนพระสาวกก็มีบางรูปที่เผยแพร่ศาสนา ที่มีคุณสมบัติที่สมบูรณ์อย่างพระองค์และมีบางรูปที่มีความสามารถในบางข้อในจำนวนสี่ข้อนั้น เพราะว่าบุคคลที่ถือประมาณต่าง ๆ กัน คนในโลกผู้ถือเอาคุณสมบัติต่าง ๆ กัน เป็นเครื่องวัดในการที่เกิดความเชื่อความเลื่อมใส

ในการประกาศพุทธธรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงสามารถสร้างความสนใจ ความศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ฟังหรือกลุ่มเป้าหมายด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายในทุกสถานการณ์ ไม่จำกัดตายตัวเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแม้แต่การสำรวมพระอิริยาบถให้สงบเรียบร้อยงดงาม ก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ดังเช่น เมื่อพระพุทธองค์เสด็จมุ่งไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เพื่อทรงแสดงธรรมโปรดพระปัญจวัคคีย์ มีนักบวชอาชีวกผู้หนึ่งชื่อว่าอุปกะ เดินสวนทางมา เพียงพบเห็นพระพุทธองค์เสด็จดำเนินด้วยพระพุทธรูปลีลา มีพระอาการสงบเรียบร้อยไปตามปกติเท่านั้น เขากลับเกิดความประทับใจตรงเข้าไปสนทนาด้วย ภายหลังจากนั้น เขาไปใช้ชีวิตฆราวาสแต่งงานมีครอบครัวแล้วเกิดความเบื่อหน่าย ได้กลับมาขอบวชประพฤติธรรมกับพระพุทธองค์และบรรลุนิพพานได้ในที่สุดหรือแม้แต่อุปติสสปริพาชกที่เข้ามาบวชเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาในนามอุโฆษเป็นที่รู้จักกันว่า พระธรรมเสนานบดีสารีบุตรเถระ ก็เพราะเลื่อมใสในอิริยาบถที่สำรวมเยี่ยงสมณะของ พระอัสสชิเถระ เป็นจุดเบื้องต้น

อย่างไรก็ตาม รูปแบบหรือวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้นแม้จะมีหลายรูปแบบ แต่เมื่อรวบรวมตามที่ปรากฏโดยส่วนมากแล้ว นับจำนวน ได้ ๗ วิธี ด้วยกันดังนี้

๑. อุปนิสินนถา แปลว่า “ถ้อยคำของผู้เข้าไปนั่งใกล้” หมายถึงการนั่งคุยสนทนาอย่างกันเอง โดยสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการสนทนานั้น เป็นรูปแบบการเผยแพร่ที่ใช้สำหรับการสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้ไปมาหาสู่ หรือการต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นการพูดคุยกันตามสมควรแก่เหตุการณ์ กาลเทศะและบุคคลผู้ฟัง เพื่อตอบคำถาม แนะนำชี้แจง ให้คำปรึกษา เป็นต้น ไม่เป็นแบบแผนพิธี ตรงกับที่ท่าน โบราณจารย์ กล่าวว่า นั่งจับเข่าคุยกัน บรรยากาศเป็นกันเอง โดยไม่มีการเตรียมตัวมาก่อน ซึ่งนิยมพูดกันว่า เป็นการเทศน์ธรรมาสน์เตี้ย

๒. ชัมมิกถา (หรือ ธรรมถา) แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวถึงธรรม” หมายถึง การบรรยายหรืออธิบายธรรม เป็นรูปแบบการเผยแพร่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นทางการ

กิจจะลักษณะ เป็นงานเป็นการ เป็นเรื่องเป็นราว ในปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น

๓. โอวาทกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอน” หมายถึงการให้คำแนะนำตักเตือนให้ละเว้นชั่วประพฤติดี เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงประทานเป็นพระพุทธพจน์หรือพระโอวาทสั้นๆ เป็นพระคำรัสตรัสเตือน ทรงสั่งสอนโดยเฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสังวรระวัง ไม่ทำชั่ว ให้ละความชั่ว ให้ทำแต่ความดี และให้รักษาความดีเอาไว้ ซึ่งตามปกติจะทรงประทานแก่พุทธบริษัทในโอกาสสำคัญ เช่น พระโอวาทปาติโมกข์ ๓ ที่ทรงแสดงถึงอุดมการณ์ หลักการ วิธีการของพระพุทธศาสนา หรือพระปัจฉิมวาจาอันเป็นโอวาทสุดท้ายเมื่อจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เอาละ บัดนี้เราขอเตือนพวกเธอว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด” เป็นต้น

๔. อนุศาสนีกถา แปลว่า “ถ้อยคำที่กล่าวสอนให้เห็นจริง” หมายถึงคำกล่าวสอนในลักษณะซ้ำๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า ย้ำเตือนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความจำได้ เกิดความชินหู เป็นรูปแบบการเผยแผ่อีกวิธีหนึ่งซึ่งพระพุทธองค์ทรงนำมาใช้ตรัสพราสอน โดยเฉพาะแก่บรรดาพุทธบริษัทฝ่ายบรรพชิตหรือสหธรรมิก ๕ คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี รวมทั้งนักรบวชที่อยู่ใกล้ชิด ดังเช่น ที่ทรงรับสั่งกะท่านพระอานนท์ ความว่า “อานนท์ เราจักกระหนาบแล้วกระหนาบอีก ใครมีสาระก็ตั้งอยู่ได้ ใครไม่มีสาระก็ต้องออกไป” เป็นต้น เนื้อหาสารธรรมโดยส่วนมาก จะเป็นคำสอนประเภทความไม่ประมาท ความสามัคคี ความเพียรพยายาม สติสัมปชัญญะ ความอดทน ซึ่งพระพุทธองค์ทรงย้ำเตือนพุทธบริษัทอยู่เนืองๆ

๕. ชัมมสากัจฉากถา (หรือเขียนว่า ธรรมสากัจฉากถา) แปลว่า “ถ้อยคำที่สนทนากันในทางธรรม” หมายถึงการสนทนาธรรม เป็นทำนองแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน บางครั้งมาในรูปแบบคำถาม เพื่อแสวงหาความถูกต้อง หรือปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้บางโอกาสเพื่อทรงรับรองความคิดเห็นของผู้ฟังบ้าง เพิ่มเติมบ้าง ปรับปรุงบ้าง ปฏิเสธบ้าง ตามควรแก่กรณี ปัจจุบันนอกจากจะเรียกว่า การสนทนาธรรม แล้วอาจเรียกว่า การอภิปรายธรรม การเสวนาธรรม โดยผลัดกันพูดผลัดกันฟังอีกด้วย

๖. ปุจฉาวิสัชนากถา แปลว่า “ถ้อยคำที่ถาม-ตอบ” หมายถึงรูปแบบการเผยแผ่ที่ขึ้นต้นด้วยการถาม-ตอบ โดยอาจถามนำเพื่อกระตุ้นผู้ฟังให้ตอบเป็นการทดสอบความรู้ความเข้าใจ ภายหลังจากที่ได้อธิบายธรรมนั้นๆ ให้ฟัง หรือระหว่างที่สนทนาธรรมกันเพื่อกระตุ้นเร้าใจให้ผู้สนทนาเกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประกอบกับการแสดงพระธรรมเทศนาอื่นๆ ภายหลังจากที่ตรัสอธิบายความหมายของธรรมนั้นๆ แล้ว เพื่อ

ทดสอบความเข้าใจของผู้ฟัง เช่น เมื่อทรงแสดงอนัตตลักษณะสูตร** โปรดพระปัญจวัคคีย์ พระองค์ทรงเริ่มอธิบายว่ารูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณเป็นอนัตตาโดยลำดับแล้ว ตรีศย้อถามว่า “พวกเธอเข้าใจข้อความตามที่กล่าวมาอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง?”

เมื่อ พระปัญจวัคคีย์ทูลตอบว่า “ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า” ตรีศย้อถามต่อไปว่า “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง นั้นเป็นทุกข์หรือสุขเล่า” พระปัญจวัคคีย์ทูลตอบว่า “เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า” จึงตรีศย้อ ให้สรุปถึงความเป็นอนัตตาว่า “สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผัน ไปเป็นธรรมดา ควร หรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา” “ไม่ควรเห็น อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า” ดังนี้ เป็นต้น

๗. ธัมมเทศนาภคตา (หรือเขียนว่า ธรรมเทศนาภคตา) แปลว่า “ถ้อยคำที่แสดงธรรม” คือ การเทศน์ หรือการแสดงพระธรรมเทศนานั้นเอง เป็นการแสดงธรรมสั่งสอน ซึ่งแจ้งเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ประโยชน์และมีใจประ โยชน์ เพื่อให้ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตให้บริสุทธิ์ เป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ดาษดื่นในพระสูตรต้นปิฎก นอกจากนี้ ใน ปัจจุบัน ยังมีการจัดแบ่งประเภทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกหลายประเภท เพื่อให้เห็นภาพ ชัด ชอ นำข้อความที่ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ในเอกสาร “เค้าโครงการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” มานำเสนอต่อต่อไปนี้ “โดยทั่วไป คำว่า การเผยแผ่ นั้น มักจะเข้าใจกันเสียแต่ ว่าเป็นการทำให้ได้ยินได้ฟังโดยเฉพาะ คือการเทศนาสั่งสอน นี่นับว่ายังไม่สมบูรณ์ งานเผยแผ่ ทำนองนั้นนับรวมเข้าในองค์ปรีชาญาณส่วนๆ ยังไม่สามารถจับใจคนผู้จะรับ ได้เต็มเปี่ยม จำต้องขยาย ออกไปถึง การเผยแผ่ ด้วยการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติธรรมด้วย จึงจะครบถ้วน ในที่สุดจะได้หลัก แห่งการเผยแผ่ ที่สมบูรณ์

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ห้วงบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ตั้งแต่อดีตกาล มาจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์ไทย ในชุมชนและเพื่อติดตามหาคะประโยชน์สุขทั้งปัจเจกชนและมวลมนุษยชาติ

นับจากอดีตมาจนปัจจุบัน พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทยและ เป็นที่มาของวัฒนธรรมรวมทั้งพลังทางสังคมที่เป็นพื้นฐานแห่งความผูกพันของคน ในชาติร่วมกัน สำหรับการสืบทอดพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่คู่สังคมไทยมีวัดและพระสงฆ์เป็นองค์ประกอบที่เป็น รูปธรรมสำคัญ ทำหน้าที่เสมือนเป็นตัวแทนหลักของสถาบัน(สมบุญ สุธาส์ราญ, ๒๕๒๗, หน้า ๔๐) โดยเฉพาะวัดซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวมใจของประชาชน มีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมแห่ง ความนับถือและความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะทางวิญญาณคอยชี้แนะการปฏิบัติ ตามแนวทางพุทธเพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์แก่ผู้คนเป็น ผู้นำทางศีลธรรมจริยธรรมอันเป็น

แบบอย่างที่ดีงามของชุมชน เป็นผู้นำทางภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในด้าน
บริการต่อชุมชนในด้านต่างๆ ที่มุ่งเน้นความตอบสนองความต้องการของผู้คนในชุมชน

ซึ่งการที่พระสงฆ์สามารถดำเนินบทบาทในลักษณะเช่นนี้ได้เพราะการสั่งสอนของ
พระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายพระธรรมและพระวินัย ได้กำหนดให้ชีวิตของพระสงฆ์เกี่ยวเนื่องและ
ผูกพันกับสังคม โดยพื้นฐาน ที่สามารถแยกเป็นสองส่วนคือความสัมพันธ์ภายในระหว่างสังคมสงฆ์
ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมโดยส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับ
คฤหัสถ์ ดังเช่นพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนให้ พระสงฆ์สำนึกในความรับผิดชอบต่อ
สังคมในความเผยแพร่คำสั่งสอนให้คนรู้จักปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบทั้งกาย วาจาและใจ เพื่อให้สามารถอยู่
รวมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นการบัญญัติถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้ให้ธรรมะ
เป็นทานว่า “ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขชนหมู่มากเพื่อ
อนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”
(พระเทพเวที, ๒๕๓๓, หน้า ๑๐)

นอกจากนี้ด้วยระบบความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน ซึ่งพระสงฆ์ต้อง
อาศัยพึ่งพาอาหารการกินตลอดจนสิ่งเกื้อกูลความเป็นอยู่โดยทั่วไปจากคฤหัสถ์ เมื่อชาวบ้านมี
ความทุกข์ มีความเดือดร้อน พระสงฆ์ก็ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ชาวบ้านให้เขาพ้นทุกข์ และการที่
พระสงฆ์แสดงบทบาทในการพัฒนาอบรมสั่งสอนชาวบ้านได้ เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา
ชาวชนบทมองพระสงฆ์ว่า เป็นผู้ประพฤติธรรมเป็นผู้เสียสละ บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์ของ
ประชาชนโดยบริสุทธิ์ใจและที่สำคัญคือ ความรู้สึกที่พระสงฆ์เป็นผู้มีสติปัญญา รอบรู้วิชาการ
ต่างๆ เหนือกว่าชาวบ้านทั่วไป สามารถให้คำแนะนำปรึกษาแก่ชาวบ้านในปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี
จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านเสมือนอาจารย์กับศิษย์ หรือเป็นพ่อกับลูก
หรือเป็นญาติผู้ใหญ่กับหลานเหลน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมั่นคงเสมอมา
(พระราชวรมนี , ๒๕๓๐, หน้า ๑๔)

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยบุคคลภายนอกเข้ามามีบทบาทในชุมชนชนบทในฐานะ
ผู้ปกครอง ผู้ช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนในด้านต่างๆ ตามที่รัฐบาลได้มอบหมายให้มาปฏิบัติ
หน้าที่ พระสงฆ์ได้เพิ่มบทบาทลงจากการเป็นผู้นำในด้านต่างๆ นอกจากปัจจัยภายนอกจะมี
อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว ยังมีมูลเหตุจากปัจจัยภายในเกี่ยวกับพระสงฆ์เองคือ พระสงฆ์
ได้พยายามปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ได้พยายามประยุกต์ความเจริญในด้าน
ต่างๆ มาเสริมบทบาทของตนเองขึ้นใหม่ และได้ภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ เนื่องจากให้
ความสนใจในการศึกษาความรู้และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งการปฏิเสธสิ่งเหล่านี้ทำให้
พระสงฆ์ได้สามารถเข้าใจถึงสภาพปัญหาและโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ เข้าใจมูลเหตุของ

ปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ ประชาชนจึงหันไปพึ่งพาสถาบันทางศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่าง พระสงฆ์กับชุมชนชนบทที่เคยแนบแน่นก็เข้ามา (อภิชัย พันธุเสน, ๒๕๑๕, หน้า ๒๐๗)

ดังนั้นสภาพการณ์ที่พระสงฆ์จะสามารถดำรงสถานภาพของตน ดังเช่นในอดีตได้ จะต้องเข้าไปมีบทบาทที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่สังคม ทั้งในทางโลกิธรรมและโลกุตระธรรมได้มากขึ้น นั่นคือจะต้องหันมารับผิดชอบต่อปัญหาของบ้านเมือง และเอื้ออาทรต่อความทุกข์ยากของประชาชน ปัจจุบันปัญหาสำคัญของสังคมไทยคือ ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนในชนบท อันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการพัฒนาชนบท ถึงแม้จะประสบความสำเร็จก็เป็นเพียงการพัฒนา ด้านวัตถุดิادمิติต่างด้านจิตใจ เป็นผลให้พระสงฆ์ในเขตชนบทได้มีโอกาสนำหน้าที่ของการเป็นผู้นำการพัฒนา นำพาชาวบ้านร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อการพัฒนา ชุมชนของตนเอง (พินิจ ลาภธนานนท์, ๒๕๒๕, หน้า ๒๑)

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงได้เกิดการทบทวนบทบาททางสังคมของพระสงฆ์ในหลายด้านทำให้มีความเคลื่อนไหวในกลุ่มพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น โดยการดำเนินบทบาทการพัฒนา หากแต่ปัญหาอันเนื่องมาจากการสูญเสียภาวะการณเป็นผู้นำทางปัญญา ได้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นใจในบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ ทั้งจากประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ถึงความสามารถและบทบาทที่พระสงฆ์ควรที่จะแสดง แม้กระทั่งในคณะสงฆ์ก็เกิดความเห็นแบ่งแยกกัน โดยบางรูปมีความเห็นว่าพระสงฆ์ควรที่จะดำรงตนเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ไม่ควรไปร่วมมือหรือนำชาวบ้านสร้างวัตถุ และในบางกลุ่มก็เห็นว่าความเป็นจริง ปัญหาพื้นฐานสำคัญของชาวชนบทคือ ปัญหาเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่หรือคุณภาพชีวิต ซึ่งการพัฒนาจิตใจเพียงด้านเดียวอาจจะไม่เกิดประโยชน์อย่างใดต่อชาวชนบท ดังนั้นในชนบทพระสงฆ์จึงจำเป็นต้องพยายามเข้ามาช่วยพัฒนาชุมชนชนบทให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจะต้องพัฒนาควบคู่ระหว่างด้านวัตถุและจิตใจ ซึ่งการเน้นด้านใดมากกว่ากัน ควรจะพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน (ประเวศ วะสี, ๒๕๒๘, หน้า ๒๐ – ๒๑)

อย่างไรก็ตามการเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ จึงต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ มากมายเพื่อ การได้มาซึ่งการยอมรับและการเชื่อถือ ซึ่งการสร้างการยอมรับจากประชาชนเป็นการสื่อสารในการชักจูงให้ประชาชนเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยความเต็มใจ มิใช่ร่วมเพราะความเกรงใจหรือถูกบีบบังคับ และถ้าหากพระสงฆ์สามารถสร้างความยอมรับในบทบาทการพัฒนาชนบทจากประชาชนได้ เมื่อนำมาประกอบกับความศรัทธาเชื่อถือที่มีอยู่เป็นพื้นฐานแล้ว พระสงฆ์จะสามารถชักนำชาวบ้านเข้าร่วมการพัฒนาได้ไม่ว่าทางด้านวัตถุหรือจิตใจ แต่จะประสบผลสำเร็จเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในหลักการพัฒนาและ

แนวทางในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์แต่ละรูป ดังเช่น พระครูสาครวรกิจ แห่งวัดยกระบัตร์ จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชน เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพและการจัดระบบน้ำเพื่อการเกษตรจากการแก้ไขปัญหาาระบบน้ำทะเลหนุน โดยการขุดคลองน้ำจืด (พระไพศาล วิสาโล, ๒๕๒๕, หน้า ๗๕ – ๗๗) พระเทพวรเทวี วัดไร่จิง จังหวัด นครปฐม ได้มีบทบาทด้านการสาธารณสุขโดยการสร้างโรงพยาบาลเพื่อรักษาผู้ป่วยในชุมชน หลวงพ่อสุบินปณีโต วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด ได้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวนี้จะมีมุ่งเน้นการนำเอาหลักธรรมะมาใช้ในการบริหารจัดการ ซึ่งผลจากการรวมกลุ่มออมทรัพย์ทำให้ชาวบ้านเกิดการรวมกลุ่มอย่างสามัคคีสมานฉันท์ มีหลักธรรมะเป็นเกลียวรัดร้อยระหว่างกัน นำสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุดแล้ว

สำหรับในจังหวัดเชียงใหม่ ได้มีพระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม โดยการดำเนินกิจกรรมพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนในพื้นที่ อาทิ การดำเนินโครงการศึกษาพัฒนาชนบทของพระธรรมดิลก วัดป่าดาราภิรมย์ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ การดำเนินโครงการช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเอดส์ของพระอธิการชนนวรรธ วัดหัวริน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และพระพงษ์ศักดิ์ วรรธโม วัดห้วยทรายใหม่ ตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ฯลฯ การที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะศึกษาว่าพระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาเป็นอย่างไร และในการดำเนินโครงการฯ ได้มีการถ่ายทอดสาระหรือเนื้อหาของธรรมะอย่างไร ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในกิจกรรมการพัฒนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ พัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
๒. เพื่อศึกษาธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
๓. เพื่อศึกษาการบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
๔. เพื่อศึกษาวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

ขอบเขตหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชื่อเรื่อง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ดำเนินการวิจัยขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้คือ

๑. ขอบเขตด้านพื้นที่/กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการถ่ายทอดธรรมโดยผ่านกิจกรรมในชุมชน ตำบลคอนเปาและชุมชนตำบลทุ่งรวงทองในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้จะใช้เอกสารอ้างอิงแล้วยังต้องค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งจริงโดยมีขอบเขตที่ได้กล่าวมานี้

๒. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเฉพาะกับพระสังฆาธิการ ที่เกี่ยวข้องและคุ้นเคยกับการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมในชุมชนอำเภอแม่วางและทราบถึงวิถีชีวิตต่างๆ ของชุมชนนี้ โดยการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งวิถีชีวิตกิจกรรมและถ่ายทอดธรรมให้แก่ชาวชุมชน ซึ่งมี ๒ รูป คือ

๒.๑. พระครูสุทธิธรรมรังสี (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วาง) เจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม บ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

๒.๒ พระใบฎีกาโสภณอดิคุขปญโญ (ตำแหน่ง) ประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดดอนปิน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำหรับเนื้อหาในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้โดยสังเขป ดังนี้

๓.๑. บริบทของอำเภอแม่วาง ประกอบด้วย

๓.๑.๑ ประวัติความเป็นมา

๓.๑.๒ สภาพภูมิศาสตร์

๓.๑.๓ สภาพทางสังคมและประชากร

๓.๑.๔ สภาพทางการศึกษา ศาสนาและสาธารณสุข

๓.๑.๕ สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

๓.๒. กรณีการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านโครงการพัฒนา จำนวน ๒ รูป ซึ่งเกี่ยวกับประเด็นต่อไปนี้

๓.๒.๑ แนวคิดในการพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

- ๓.๒.๒ กิจกรรมในการดำเนินพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๒.๓ ธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
- ๓.๓. บทวิเคราะห์ในการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านโครงการ ประกอบด้วย
- ๓.๓.๑ กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สืบชะตาป่า)
- ๓.๓.๒ กิจกรรมพิธีกรรมในงานบุญประเพณี
- ประเพณีเดือนสี่เป็ง
 - ประเพณีเดือนยี่เป็ง
 - ประเพณีเข้าไสสากกรรมกรกขมูล
- ๓.๓.๔ กิจกรรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๓.๓.๕ กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล
- ๓.๓.๖ กิจกรรมพระธรรมทูตเฉพาะกิจ

คำสำคัญและนิยามศัพท์เฉพาะ

แนวคิดในการพัฒนาของพระสงฆ์ หมายถึง ทศนคติ เป้าหมาย วิธีในการจัดทำกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรมพัฒนา หมายถึง การเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกิจกรรม และ โครงการ หรือเป็นผู้ดำเนินโครงการ หรือเป็นผู้ก่อตั้งให้เกิดโครงการ และกิจกรรมนั้นๆ ขึ้น การรวมกลุ่มตั้งสหกรณ์ร้านค้า การเข้าค่ายอบรมคุณธรรม การอบรมอาชีพเสริม มีการตัดเย็บเสื้อผ้า การแปรรูปอาหาร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ให้เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

ธรรมะ หมายถึง หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ เช่น ศีล๕ สังคหะ วัตรธรรม จรรยาธรรม เป็นต้น

การถ่ายทอดธรรมะ ๑) พระครูสุทธานันท์รังสี (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วาง) เจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธารามบ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

๒) พระใบฎีกาโสภณอดิคุชปญโญ (ตำแหน่ง) ประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดคอนปิน

หมายถึง วิธีการที่พระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายสอนธรรมะที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง โอวาทหรือข้อคิด การเทศนา การสอนในชั้นเรียน การจัดอบรม และการสอน โดยปฏิบัติตนของพระสงฆ์ เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้ประพฤติดี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

๑. ได้ทราบถึงแนวคิดและกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์
๒. ได้ทราบถึงสาระธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์และระดับในการปฏิบัติงาน การช่วยเหลือสังคมของหน่วยอบรมประจำตำบล (อ.ป.ต.)
๓. ได้ทราบถึงข้อมูลที่ได้รับจากการวิจัย สามารถชี้สะท้อนแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมพัฒนาต่างๆให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานะของสังคมในปัจจุบัน

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมการพัฒนาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและการสร้างความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ที่ได้รับจากการศึกษา สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

๑. แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนากับสังคมไทย
 ๒. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคม
 ๓. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์
 ๔. แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม
 ๕. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมพัฒนา
 ๖. แนวคิดด้านการถ่ายทอดธรรมะโดยผ่านกิจกรรมพัฒนาของคณะสงฆ์
 ๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 ๘. กรอบแนวคิดการวิจัย
- ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนากับสังคมไทย

๑.๑ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศร้อยละ ๘๕ นับถือพระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นับตั้งแต่ไทยมีประวัติศาสตร์ชัดเจนชาวไทยก็นับถือพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว หลักฐานโบราณ ได้แก่ โบราณสถานที่เป็นศาสนสถาน โบราณวัตถุ เช่น พระธรรมจักร ใบเสมา พระพุทธรูป ศิลารีก เป็นต้น แสดงว่าผู้คนในดินแดนไทยรับนับถือพระพุทธศาสนา (ทั้งนิกายเถรวาทและมหายาน) มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านานแล้ว

๑.๒ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากชาวไทยนับถือพระพุทธศาสนามาช้านาน จนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมซึมซับลงในวิถีไทย

กลายเป็นรากฐานวิถีชีวิตของคนไทยในทุกด้าน ทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและศิลปกรรม ดังนี้

๑.๒.๑ วิถีชีวิตของคนไทย คนไทยมีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ได้แก่ การแสดงความเคารพ การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที การไม่อาฆาตหรือมุ่งร้ายต่อผู้อื่น ความอดทนและการเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส รื่นเริง เป็นต้น ล้วนเป็นอิทธิพลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งได้หล่อหลอมให้คนไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นเอกลักษณ์ของคนไทย ที่นานาชาติยกย่องชื่นชม

๑.๒.๒ ภาษาและวรรณกรรมไทย ภาษาทางพระพุทธศาสนา เช่น ภาษาบาลีมีอยู่ในภาษาไทยจำนวนมาก วรรณกรรมไทยหลายเรื่องมีที่มาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิภค ในสมัยสุโขทัย กาพย์มหาชาติ นันทโศภนันทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง ปุณโณวาทคำฉันท์ ในสมัยอยุธยา เป็นต้น

๑.๒.๓ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ประเพณีไทยที่มาจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีอยู่มากมาย เช่น การอุปสมบท ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีชักพระ เป็นต้น กล่าวได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีความผูกพันกับคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย

๑.๒.๔ ศิลปกรรมไทย พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของศิลปะแขนงต่างๆ วัดเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมไทย ทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น รูปแบบการสร้างเจดีย์ พระปรางค์ วิหารที่งดงามมาก เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) กรุงเทพมหานคร ประติมากรรม ได้แก่ งานปั้นและหล่อพระพุทธรูป เช่น พระพุทธลีลาในสมัยสุโขทัย พระพุทธรชินราช วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดฝาผนังและเพดานวัดต่างๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร

พุทธศาสนาก็อยู่ในฐานะสถาบันหนึ่งในสังคมไทยและมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตของคนไทย และความมั่นคงของสังคมไทยอย่างแนบแน่น พุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมที่มีความหมายและเป็นสัญลักษณ์ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของคนในชาติเป็นที่มาและถ่ายทอดวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ซึ่งกล่าวโดยสรุปถึงบทบาทหน้าที่ของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยได้ดังนี้ (สมบูรณ สุขสำราญ และ พลศักดิ์ จิระไกรศิริ, ๒๕๒๖ หน้า ๗ – ๘)

๑. พุทธศาสนาทำหน้าที่เป็นพลังที่สร้างสรรค์บูรณการของสังคม เป็นสถาบันที่ถ่ายทอดและปลูกฝังวัฒนธรรมทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม

และความรู้สึกเป็นชาติและการกระทำต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคมตลอดจนหน้าที่กลไก
คอยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมอีกด้วย

๒. พุทธศาสนาไม่เพียงจะมีหลักการเกี่ยวกับธรรมชาติและปัญหาทางศีลธรรมเท่านั้นแต่ยัง
เกี่ยวข้องกับการเท่าเทียมในโอกาสทางสังคมและความยุติธรรมเพื่อประโยชน์สุขของมวลชน
ทั้งหลาย

การวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวทางคิดพระพุทธรศาสนากับสังคมไทยมาใช้เป็นกรอบเพื่อ
การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมไทยในการถ่ายทอดหลักธรรมทาง
พระพุทธรศาสนาเพราะพระสงฆ์แสดงให้เห็นถึงสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมในการสืบทอด
พระพุทธรศาสนา และการปฏิบัติตนของพระสงฆ์จะมีผลต่อการสื่อ นำคำสอนของพระศาสดา
มาถ่ายทอดให้พุทธรศาสนิกชนได้ถือปฏิบัติ

๒. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในสังคม

คำสั่งสอนในพระพุทธรศาสนาทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายวินัย ได้กำหนดใช้ชีวิตของพระสงฆ์
เกี่ยวเนื่องและผูกพันอยู่กับสังคม โดยพื้นฐานเดียวกัน ชีวิตสังคมของพระสงฆ์นี้อาจแยกได้เป็น
๒ ส่วน คือความสัมพันธ์ภายในสังคมสงฆ์ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเองและความสัมพันธ์ในสังคม
ส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ด้วยกัน ชีวิตในสังคมเป็นข้อผูกพันและความสำคัญ
เพียงไรจะเห็นชัดจากบทบัญญัติต่างๆ ในวินัยของพระสงฆ์มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขต
สีมาโบสถ การปวารณา การกรนกลฐิน พุทธรบัญญัติที่ทำให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจกรรมต่างๆ ซึ่ง
ได้เรียกว่าสังฆกรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

หน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เกิดขึ้นเพราะความผูกพันในด้านความเป็นอยู่นี้เป็น
ส่วนหนึ่งนอกจากนี้เมื่อกล่าวในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้น
จากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตนเอง

นอกจากนี้วินัยยังมีบัญญัติสำหรับรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนให้อยู่
ในสภาพที่ถูกต้องและมั่นคง ให้สถาบันสงฆ์อยู่อย่างมีเกียรติเป็นที่เคารพเทิดทูน ทำการอนุเคราะห์
ประชาชนด้วยคุณธรรมหวังประโยชน์สุขแก่ประชาชนแท้จริง ไม่ใช่เพื่ออามิสหรือกลายเป็นการ
คลุกคลีกับคฤหัสถ์ กล่าวโดยสรุปหน้าที่และความผูกพันทางสังคมของพระสงฆ์เกิดจาก
องค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑. การดำรงชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย ๔ ที่ชาวบ้านถวาย

๒. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณะธรรม

๓. โดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา จะต้องช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราบริโภคนิเวศน์วิภังขาเสนาสนะ และคิลานเภสัชปัจจัย เกสัชบริหารของชนเหล่าใด (เราจักทำให้) ปัจจัยของชนเหล่านั้นมีผลมาก มีอานิสงส์มาก และการบรรพชาของเราจักไม่เป็นหมัน จักเป็นผล มีกำไร เธอทั้งหลายจงศึกษาอย่างนี้แล

"อนึ่งเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ของตน ควรแท้ที่เดียวที่จะทำประโยชน์นั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ของผู้อื่นก็ควรแท้ที่เดียวที่จะทำประโยชน์นั้นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายก็ควรแท้ที่เดียวที่จะทำประโยชน์ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท"

ดูก่อนคฤหบดีบุตร สมณะพราหมณ์ผู้เห็นทิศเบื้องบน ทั้งได้รับการบำรุงจากกุลบุตร

โดยฐานะ ๕ คือ

๑. ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา
๒. ด้วยจิตรกรรมประกอบด้วยเมตตา
๓. ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา
๔. ด้วยความเป็นผู้ไม่ปิดตา (เต็มใจต้อนรับ)
๕. ด้วยจัดหาอามิสทานถวาย

สมณะพราหมณ์เป็นผู้เป็นทิศเบื้องบน เมื่อได้รับจากกกุลบุตรโดยฐานะ ๕ อย่าง แล้วย่อม

อนุเคราะห์กกุลบุตรโดยฐานะ ๖ ข้อ

๑. สอนให้ละเว้นจากความชั่ว
๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม
๔. สอนสิ่งที่ยังไม่เคยได้สดับเล่าเรียน
๕. ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจนในสิ่งที่ได้สดับเล่าเรียนแล้ว
๖. บอกทางสวรรค์ให้ (แนะนำวิถีครองชีวิตให้ได้รับผลดีและความสุข)

สรุป แล้วหน้าที่และความผูกพันระหว่างพระสงฆ์กับสังคมมีองค์ประกอบ ๓ ประการด้วยกัน

คือ

๑. การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย

๒. สภาพและเหตุการณ์ในสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณะธรรม

๓. โดยคุณธรรม คือ เมตตา กรุณา จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์

พระราชวรมุนี (๒๕๓๕, หน้า ๒๑ – ๒๒) ได้เคยวิเคราะห์แนวคิด ๒ ทางนี้ในลักษณะที่ประสานความคิด ๒ แนวข้างต้น กล่าวคือบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำชุมชนนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีบทบาทเป็น ๒ ทางคือ

๑. **บทบาทหลัก** หรือบทบาทโดยตรงของพระภิกษุสงฆ์ คือการเป็นผู้นำชุมชนในทางจิตใจ เสริมศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน บทบาทที่เป็นบทบาทสำคัญยังเป็นรากฐานของความเจริญความสุขของสังคมอย่างแท้จริง สังคมไทยทุกวันนี้มีปัญหาเรื่องศาสนา ศีลธรรมมากและบทบาทหลักของพระภิกษุก็เป็นงานหนักและยากยิ่ง หากว่ามีคุณค่าอย่างล้นเหลือ

๒. **บทบาทรอง** บางกรณีอาจมีบทบาทอื่นที่พระภิกษุสงฆ์อาจจำเป็นและเกี่ยวข้อง เช่น ในฐานะที่พระเป็นผู้ที่ได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน อาจแนะนำประชาชนในท้องถิ่นให้เห็นลู่ทางของการพัฒนาด้านวัตถุ อาจให้ที่วัดเป็นสถานที่รวมกลุ่ม เป็นต้น เพราะต้องยอมรับว่าในสังคมไทย วัดนอกจากจะเป็นที่ส่งเสริมทางด้านจิตใจแล้ว บางครั้งยังเป็นสถานพยาบาลรักษา ผู้เจ็บป่วย เป็นสถานสงเคราะห์ที่คนยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน เป็นที่พักคนเดินทาง เป็นสโมสรให้ชาวบ้านมาพบปะกัน เป็นสถานที่จัดเทศกาล เป็นที่ใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นที่ไต่ถามปัญหาชีวิตของประชาชน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองที่กำนันผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม บอกแจ้งกิจกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตาม พระภิกษุต้องแยกให้ถูกว่าอะไรเป็นบทบาทหลักอะไรเป็นบทบาทรอง และการดำเนินบทบาทรองก็ควรให้ความสัมพันธ์กับเป้าหมายหลัก กิจกรรมทั้งหมดในการพัฒนาจึงจะไม่นอกนอกลู่ทางที่พระภิกษุพึงกระทำ

สำหรับแนวความคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยจะนำมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคม ทั้งการอบรมถ่ายทอดธรรมะและการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติอันเป็น ภารกิจของคณะสงฆ์และการพระศาสนามี ๖ ประการ ดังนี้

๓.๑ ด้านการปกครอง

การปกครอง เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการจักต้องกระทำ เพื่อ

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์กร ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คฤกษปญฺญ) ได้กล่าวว่า การควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม หมายถึง งานในหน้าที่ของพระสงฆ์ในการปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตการปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้ คำว่า “การปกครอง” แปลว่า การควบคุมดูแลรักษาควบคุมให้ท่านอยู่ในที่ที่ท่านควรจะอยู่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า งานการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม เป็นงานเกี่ยวกับการปกครองพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคนุหัตถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม

บทบาทของพระสงฆ์ในการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์ของพระสงฆ์ไว้ว่า

(๑) รัฐและมหาเถรสมาคมควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์ เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้ในวิถีชีวิตตนได้

(๒) สถาบันผลิตพระสงฆ์ควรกำหนดนโยบาย แผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความพร้อมในการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจและพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตรของศาสนิกชน สามารถปลูกฝังและฝึกอบรมให้เยาวชนมีสัมมาทิฐิในการดำรงชีวิต

(๓) วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัด โครงการและกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยดึงศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดและพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสังคมและชุมชน มีภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ

(๔) มหาเถรสมาคมควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน

(๕) พระสงฆ์ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น

(๖) ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ควรให้ความสำคัญ แก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชนในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น สนับสนุนด้านงบประมาณ ความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์

๓.๒ ด้านการศึกษา

การศึกษา หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมมีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษา” ของคณะสงฆ์ (ม.๑๕ ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง มหาเถรสมาคมได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมการศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศึกษามาให้ดำเนินไปด้วยดี”

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คุงคฺปญฺโญ) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษา ดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาวิชาแล้ว คงอนุมานได้ว่า มีวัตถุประสงค์ ๕ ประการ คือ

๑. เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ
๒. เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
๔. เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
๕. เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
๗. เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
๘. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม
๙. เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระมหาสมทรง สิริธโร และคณะ ที่ได้กล่าวว่า บทบาทที่วัดและพระสงฆ์จะทำได้ คือ การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุบาสก อุบาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพและเป็นกำลังของศาสนาอีกประการหนึ่งก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่างๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทาน การทำให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติดังกล่าวนี้จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบในการจัดการศึกษาดังกล่าวจะดีหรือไม่ประการใด ขึ้นกับเจ้าสำนักนักเรียนและหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษาและครูอาจารย์ผู้บริหารการศึกษาที่ได้ช่วยแบกรับภาระการศึกษาย่างเต็มกำลัง อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระศาสนาและคณะสงฆ์ การจัดการ ศาสนศึกษานั้นแผนกที่ประสบปัญหาหนัก คือ การจัดการศึกษาแผนกบาลีเพราะ

ขาดแคลนทั้งครูและนักเรียนและอุปสรรคอื่นๆ ซึ่งคณะสงฆ์จะต้องช่วยจัดการศึกษาแผนกบาลี อันเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรง เพื่อให้พระสงฆ์เจริญด้วยวิชาความรู้และการศาสนศึกษา ให้เจริญก้าวหน้า การศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาหลักและลำ คัญยิ่งของคณะสงฆ์ คือ ๑. พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติเพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์ ๒. พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหารด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์และ ๓. ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงยุคค้ำให้เหมาะกับยุคสมัย

๓.๓ ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนศึกษาหรือสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา พระเทพปริยัติสุธี (วรวินัย กงคปญ โณ) ได้กล่าวถึง การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษาซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ

๑. โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา และโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ตามพระราชประสงค์มีความมุ่งหมายให้วัดและพระภิกษุในพระศาสนาได้จัดการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา

๒. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษารอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เป็นโอกาสให้พระสงฆ์ได้ใช้วิชาการศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติ ด้วยหลักธรรมของพระศาสนา

๓. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้โอกาสวัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติแต่วัยเด็ก

๔. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แผนกสามัญศึกษา และมีการศึกษาวิชาพระปริยัติ

ธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีการจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.๒๕๓๖ และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ขณะนี้มีวัดต่างๆ จำนวนมาก จัดตั้งแต่โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา แต่ยังมีได้จัดเป็นการศาสนศึกษาหรือ การศึกษาสงเคราะห์ โดยรูปการนั้น น่าจะจัดเป็น “การศึกษาสงเคราะห์” มากกว่า เพราะเป็นการศึกษาเพื่อสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรให้มีการศึกษาเล่าเรียนวิชาสามัญศึกษา ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็เน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

การจัดการศึกษาและการจัดการอบรม ทั้ง ๔ ประเภทดังกล่าวนี้ นับเป็นงานที่พระสงฆ์ มีโอกาสช่วยพัฒนาชาติบ้านเมืองโดยแท้

๓.๔ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การเผยแผ่พุทธศาสนา เป็นหน้าที่หรือบทบาทที่พระสงฆ์หรือพระสังฆาธิการ จะต้องกระทำ โดยการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญญ) กำหนดหน้าที่หรือบทบาทที่วัดต่างๆ เจ้าคณะตำบล คณะสงฆ์อำเภอ และคณะสงฆ์จังหวัด เกี่ยวกับการเผยแผ่ ไว้ดังนี้

๑. หาอุบายให้ได้ยินได้ฟังโอวาทคำสั่งสอนหรือข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์
๒. แนะนำสั่งสอน อบรม ประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติ
๓. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับ

พระศาสนาโดยถูกต้อง

พระมหาสมทรง สิรินธโร และคณะ ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ ว่า ทั้งวัดและพระสงฆ์ได้ทำงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ ดังจะเห็นได้จากมีหน่วย พระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนาและหน่วยพัฒนาทางจิต ซึ่งมีหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วย อบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติได้เช่นนั้น
๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อผลประโยชน์ของตนกิจ
๓. ไม่คิดยึดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความธรรมวินัยตามชอบใจหรือตามความต้องการของประชาชน
๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่จะทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนาและปฏิบัติตนตามหลักธรรมในศาสนาได้โดยสมบูรณ์เป็นนิจ การเผยแผ่ศาสนามีคำที่ใช้อยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผร์” “คำว่า เผยแผร์ เป็นลักษณะของมิชชันนารีคือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะแห่งการจูงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ ส่วนคำว่า เผยแผ่ หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ไม่เป็นที่รังเกียจ การเผยแผร์เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงการมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนเองหรือศาสนาของตน”

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์บนที่กลงแผ่นเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแผ่

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

๓.๕ ด้านการสาธารณูปการ

การก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นสิ่งหนึ่งที่คณะสงฆ์ต้องวางรูปแบบให้ถูกต้องเหมาะสม และควรต้องมีความรู้ที่ถูกต้องอีกด้วย ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์คงกุลปญฺโญ) กล่าวถึง การสาธารณูปการ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ กล่าวว่าเป็น “ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้างและ

การบูรณะปฏิสังขรณ์” สำหรับ สาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า“การสาธารณูปการ” นั้น หมายถึง

๑. การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน

๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็น พระอารามหลวง

๓. กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การรับบริจาค

๔. การศาสนสมบัติของวัด

ตามความหมายที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้สรุปว่ามีลักษณะของการกระทำ การสาธารณูปการ

ใน ๓ ประการ คือ

๑. การกระทำด้วยแรงความคิด แรงงานและทุนทรัพย์รวมถึงการควบคุม

๒. การกระทำด้วยเอกสารรายงาน

๓. การทำโดยการจัดประโยชน์

การควบคุมและส่งเสริม การสาธารณูปการ เป็นงานที่ละเอียดอ่อนเป็นตัวหลักของการ คณะสงฆ์แต่ผู้ปฏิบัติโดยตรงคือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัด เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น ต้องมีความสัมพันธ์กัน ๒ ประการ คือ ควบคุมการสาธารณูปการและ ส่งเสริมการ สาธารณูปการ

การควบคุมดูแลวัดนั้น เจ้าคณะจะเพิกเฉยมิได้ถ้าเพิกเฉยจะเป็นการละเว้นการปฏิบัติ ต้องสอดส่อง ดูแล ชี้แจง แนะนำในการสาธารณูปการของเจ้าอาวาส ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมการทำแผนผังวัดให้สอดคล้องกับยุคพัฒนา

๒. ควบคุมแบบแปลนเสนาสนะแต่ละวัดให้อยู่ในหลักประหัตและพอเหมาะพอควรแก่ สภาพท้องถิ่นและให้ก่อสร้างตามแบบแปลน

๓. ควบคุมให้แต่ละวัดที่สร้างถาวรวัตถุให้เป็นทรงไทย หรือให้รักษาศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่นเป็นสำคัญ

๔. ควบคุมการเงินและบัญชีรับ – จ่ายของแต่ละวัดให้เป็นไปตามหลักบัญชี

๕. ควบคุมดูแลการเอกสารต่างๆ ของเจ้าอาวาส เช่น รายงานขอรับพระราชทาน วิสุงคามสีมาให้เป็นไปโดยถูกต้อง

๖. ควบคุมการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

สรุปได้ว่า งานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่พระสังฆาธิการและเห็นผลงานของพระสังฆาธิการได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งเกิดความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุหากเจ้าคณะได้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจงแนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัคสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยจึงมาการควบคุมส่งเสริมการสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น

๓.๖ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน หรือของบุคคล หรือคณะบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ กงคปญฺโญ) ได้กล่าวถึง การสาธารณสงเคราะห์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามโอกาสอันควร จะมีระเบียบปฏิบัติชัดเจน สำหรับผู้จัดการสาธารณสงเคราะห์โดยส่วนมากได้แก่วัดหรือเจ้าอาวาส ซึ่งมีบทบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้

๑. จัดกิจการของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย
๒. เป็นธุระในการจัดการศึกษาอบรมแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
๓. ให้ความสะดวกตามสมควรแก่พุทธศาสนิกชน ในการบำเพ็ญกุศล

มหาเถรสมาคมได้กำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติและควบคุมส่งเสริมไว้ชัดเจน คือ กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งในระเบียบดังกล่าว กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสงเคราะห์ โดยระเบียบดังกล่าว กำหนดหน่วยงาน ให้ตั้ง ณ วัดใดวัดหนึ่ง ตำบลละหนึ่งหน่วย ให้จัดการเป็นรูปคณะกรรมการ โดยให้เจ้าอาวาสที่ตั้งหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลเป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่งเจ้าอาวาสอื่น ในเขตตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายบรรพชิต กำนันในตำบลนั้นเป็นรองประธานกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง อนึ่ง การสาธารณสงเคราะห์นี้ให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการ พิจารณาจัดการสงเคราะห์ตามควรแก่ โอกาส เช่น

๑. การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยจัดหาทุนการสงเคราะห์การป้องกัน ยาเสพติดให้โทษ เช่น ยาบ้า การช่วยป้องกันโรคเอดส์

๒. การช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติเช่น การสร้างถนนหนทาง ขุดลอก คูคลอง สร้างฌาปนสถาน สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า

๓. การช่วยเหลือประชาชน ในโอกาสที่ควรช่วย เช่น การประสพอุทกภัยหรือช่วยคนชรา หรือคนพิการการสาธารณสงเคราะห์จะต้องจัดเพื่อความเรียบร้อยดีงามและไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และความสงบสุขของบ้านเมือง จึงจะถือว่าเป็นไปด้วยความถูกต้อง และเป็นสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ดังนั้น จำเป็นต้องมีการดูแลให้เป็นไปในลักษณะเหมาะสมและควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนตามสมควร กรรมการ โดยตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิ ๕-๘ คน เป็นกรรมการ สำหรับผู้ควบคุมและส่งเสริม มีคณะกรรมการอำนวยการ ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ผู้อำนวยการภาค และคณะกรรมการ อำนวยการอบรมประชาชนกลาง

จากหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง ๖ ด้านที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยได้สรุปว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นการบริหารที่มุ่งเน้นเพื่อประโยชน์ไม่ว่าจะแก่สังคมหรือแก่พระภิกษุสงฆ์ตลอดจน ประเทศชาติด้วย ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้นจะต้องมีหลักเกณฑ์ทั้ง ๖ ด้าน เป็นที่ตั้งและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในประเทศไทย

๔. แนวคิดเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

การขัดเกลาทางสังคมหรือ สังคมกรรม หรือสังคมประกิต หรือการกล่อมเกลาทางสังคมมีความหมายในทางภาษาอังกฤษคือSocialization จึงกล่าวไว้ว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลกับวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการซึมซับเอาค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีประชาของสังคมจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตตะ และวิถีทางพัฒนาบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลเพื่อรักษาค่านิยมของสังคมหรือค่านิยมของวัฒนธรรม ทั้งนี้การขัดเกลาทางสังคมจะดำเนินไปตั้งแต่บุคคลแรกเกิดจนกระทั่งตาย

ด้วยเหตุนี้ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนับได้ว่า เป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้สมาชิกในสังคมเกิดภาวะผูกพันทางสังคมในแง่ของการยึดถือคุณค่าของสังคมนั้นๆ แสดงพฤติกรรมที่แสดงถึงการเกิดบทบาทความคาดหวังของสังคม ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมว่าจะสามารถขัดเกลาอบรมให้สมาชิกเรียนรู้และยอมรับระบบ จนถือว่าเป็นความรับผิดชอบที่จะนำคุณค่าและความคาดหวังต่อบทบาทนั้น มาเป็นแนวทางปฏิบัติที่ตนเองพึงพอใจ

๕. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกิจกรรมพัฒนา

นักวิชาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจำนวนหลายคนได้ให้นิยามความหมายของกิจกรรมพัฒนาในลักษณะต่างๆดังนี้

อริปัตย์ คลีสุนทร (๒๕๒๖, หน้า ๒๕๘) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมไว้ว่ากิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการงานแผนพัฒนา ซึ่งช่วยให้เห็นภาพและทิศทางการพัฒนาขอบเขตของการพัฒนาที่สามารถติดตามและประเมินผลได้ โครงการเกิดจากลักษณะความพยายามที่จะจัดกิจกรรมหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อบรรเทาหรือลดหรือขจัดปัญหา

เทียมฉาย กิรินันท์ (๒๕๒๖, หน้า ๑) สรุปว่า กิจกรรมเป็นการกระทำหรือเตรียมการเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจหมายถึง แนวคิดในเรื่องหนึ่งๆ เพื่อหาทางปฏิบัติหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องนั้นๆที่แน่ชัดและมีระบบ

อลันโทมัส (อ้างใน เทียมฉาย กิรินันท์, ๒๕๒๖, หน้า ๒) ได้แสดงให้เห็นว่าคำว่ากิจกรรมมันจะใช้ในความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ใช้คำดังกล่าว แต่แม้กระนั้นก็สามารถแยกแยะให้เห็นว่าไม่ว่าจะใช้ในความหมายใดก็จะมีลักษณะร่วมอยู่ ๒ – ๓ ประการได้แก่

๑. การแสดงถึงลำดับขั้นและความต่อเนื่อง
๒. การตอบสนองต่อเป้าหมายบางประการ
๓. ความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลของกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ

นอกจากนี้ อนันต์ เกตุวงศ์ (๒๕๒๖, หน้า ๑๔ – ๑๕) ยังได้สรุปว่ากิจกรรม หมายถึงกลุ่มกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและแต่ละกิจกรรมมีเป้าหมายเดียวกัน โดยปกติแล้วกิจกรรมมักจะเป็นงานที่มีลักษณะพิเศษ คือ

๑. เป็นงานที่ต้องดำเนินการ
๒. งานนั้นมีลักษณะพิเศษต่างจากงานประจำวัน
๓. เป็นงานที่ทำครั้งเดียวแล้วเสร็จ
๔. มีลักษณะแน่ชัดและมีเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของงาน

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่ากิจกรรม หมายถึง ข้อกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับวิธีดำเนินงานกลุ่ม กิจกรรมที่ลำดับความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่อง เพื่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้สนธยา พลศรี (๒๕๓๗, หน้า ๒๐) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมที่ดีไว้ดังนี้

๑. มีการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องความสอดคล้องของปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมความเป็นไปได้ของกิจกรรมความจำเป็นและประโยชน์ที่เกิดขึ้น

๒. ยึดถือประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก พยายามพัฒนาทั้งคนและวัตถุประสงค์
๓. ลงทุนน้อยสุดได้ประโยชน์สูงสุด
๔. ยึดหลักความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนและประชาชน
๕. ยึดหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด แม้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ทั้งนี้ เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับการวางแผนจัดทำกิจกรรมที่ดีมี ๖ ขั้นตอนประกอบด้วย

๑. การศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับโครงการให้ลึกซึ่งชัดเจน
๒. การรวบรวมข้อมูลประกอบให้มากที่สุดเพื่อการวางแผนที่รอบคอบ
๓. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ให้สัมพันธ์กัน
๔. การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ
๕. การจัดทำงบประมาณอย่างถ่วงถ่วง
๖. การควบคุมและประเมินผล

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องกิจกรรมเพื่อใช้สำหรับการอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดและกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์

๖. แนวคิดด้านการถ่ายทอดธรรมโดยผ่านกิจกรรมพัฒนาของคณะสงฆ์

๖.๑ ชนิดของสถานภาพ บทบาท ตำแหน่งทางสังคม และบุคลิกภาพทางสังคมที่อยู่ในฐานะนั้นหรือกำลังจะเข้าสู่สถานะนั้นเรียนรู้ภายในบริบททางสังคมที่เกี่ยวข้อง

๖.๒ พฤติกรรมการแสดงออกและลักษณะนิสัย ความเชื่อของกลุ่มแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะและจะถ่ายทอดกันอยู่ในสังคมแต่ละกลุ่มนั้นๆ

๖.๓ พฤติกรรมการแสดงออก และลักษณะนิสัย ความเชื่อ ที่มีรากฐานมาจากสังคมนั้นๆจะก่อให้เกิดลักษณะที่แตกต่างไปจากสังคมอื่น

๖.๔ การกระทำโต้ตอบกันในทางสังคม หรือการกระทำตอบกลับตามความคาดหมายที่ผู้อื่นจะกระทำตอบกันนั้นเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด

๖.๕ มีระเบียบแบบแผนในสังคมนั้นๆ บรรทัดฐาน ความยึดมั่นผูกพัน ความซื่อสัตย์ระบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกันภายในสังคมนั้นๆ

สุพัตรา สุภาพ (๒๕๓๒, หน้า ๘๐) มองการขัดเกลาทางสังคมว่า เป็นกระบวนการที่กลุ่มหนึ่งๆ กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกของตนเอง ซึ่งการขัดเกลาอาจจะออกมาในสองรูปแบบคือ

๑. การอบรมสั่งสอนโดยตรงเป็นการอบรมที่มุ่งเน้นให้สมาชิกในสังคมได้เข้ากับแบบแผนที่กลุ่มสังคมได้ร่วมกันวางเอาไว้ทั้งนี้เพื่อจะได้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ การอบรมโดยตรงมักจะพบเห็นได้ตามครอบครัว โรงเรียน และวัด เป็นต้น

๒. การอบรมสั่งสอนโดยอ้อมเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้โดยธรรมชาติของบุคคลเอง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามที่เหมาะสม และได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ทั้งนี้การกล่อมเกลาทางสังคมจะมีตัวแทนในการกล่อมเกลา ๖ กลุ่มด้วยกันคือ

๒.๑ ครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และเครือญาติ เป็นบุคคลกลุ่มแรกที่เป็นตัวแทนในการขัดเกลาทางสังคม ตั้งแต่เริ่มเกิดจนเติบโต ครอบครัวยังเป็นสถาบันสำคัญที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมให้แก่เด็ก จนกลายเป็นลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของบุคคล

๒.๒ กลุ่มเพื่อน การที่เด็กเริ่มมีเพื่อน มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับกลุ่มเพื่อนจะเป็นตัวแทนในการขัดเกลาเพื่อให้รู้ระเบียบสังคม เรียนรู้การอยู่ร่วมกับกับบุคคลอื่นที่นอกเหนือไปจากครอบครัว เรียนกติกาในการเล่น ในกลุ่มเพื่อนต่างฝ่ายก็ต่างถ่ายทอดลักษณะความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติให้แก่กัน

๒.๓ โรงเรียนเป็นสถาบันผู้ให้การศึกษาแก่เยาวชนโดยตรง เป็นตัวแทนที่ให้การศึกษอบรมสมาชิกอย่างแนบแน่น มีหลักสูตรและมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ต่างๆ

๒.๔ สถาบันศาสนา จะเป็นตัวแทนในการขัดเกลาให้ละชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ มีศีลเป็นข้อกำหนดให้ละชั่ว มีธรรมเป็นข้อกำหนดให้ประพฤติดี สถาบันศาสนาทำหน้าที่ปลูกฝัง ความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ แนวทางสู่สันติสุขจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของสังคมไทยในอันที่จะขัดเกลาหล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคล

๒.๕ กลุ่มอาชีพ ต่างก็มีระเบียบเป็นของตนเอง ซึ่งสมาชิกต้องการเรียนรู้

๒.๖ สื่อมวลชน จะมีอิทธิพลต่อหารขัดเกลาทางสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ สื่อมวลชนเหล่านี้จะแพร่ข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว และไปทุกหนทุกแห่งจากนานาทัศนะเกี่ยวกับการขัดเกลาทางสังคมเมื่อพิจารณาการขัดเกลา จะพบว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ลักษณะสำคัญคือ

- เป็นกลไกผลิตซ้ำทางสังคมและวัฒนธรรม

- เป็นกลไกในการควบคุมทางสังคม เนื่องจากเราเกิดสมาชิกของกลุ่มถูกนำไปปฏิบัติตามวิถีทางของกลุ่มโดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม
- เป็นรากฐานแห่งการเรียนรู้บทบาท เนื่องจากเราเกิดความเข้าใจธรรมชาติของโครงสร้างทางสังคมและตำแหน่ง แห่งหนของเราภายในโครงสร้างดังกล่าว รวมทั้งความคาดหมายต่างๆ สำหรับในตำแหน่งงานนั้นๆ
- เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิถีทาง ที่เราก่อสร้าง ชำรง และการเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ของเราเคยเป็นใคร เราจะเป็นอะไรต่อไป เป็นสิ่งที่ผุดขึ้นจากเตาหล่อหลอมแห่งประสบการณ์ที่เราเรียกว่ากระบวนการขัดเกลาทางสังคม (สุพัตรา สุภาพ ,๒๕๓๒ ,หน้า๘๒) สำหรับแนวความคิดเรื่องการขัดเกลาทางสังคมได้นำมาใช้ในสำหรับอธิบายการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมใน โครงการพัฒนาว่ามีลักษณะอย่างไร

๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณีการ โอมูณ (๒๕๒๕) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญการเป็นศูนย์กลางจิตใจและความร่วมมือของประชาชนตลอดจนเป็นผู้นำชาวบ้านทั้งในด้านความรู้ ศีลธรรม และให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแก่ประชาชน สำหรับปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนยอมรับบทบาทการพัฒนาของพระสงฆ์และการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของพระสงฆ์คือ การที่ประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวพระสงฆ์ เห็นว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลน่าเชื่อถือ

โคจิ โนสุ (๒๕๓๐) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคมศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมวิชาชีพแก่ประชาชนในชนบท โดยอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการให้บริการ และให้การร่วมมือสนับสนุนด้านประสานวิทยากรรวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้ในการส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนของพระสงฆ์มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการเพิ่มรายได้และนำไปรู้จักอดทนขยันหมั่นเพียรและขวนขวายในการประกอบอาชีพด้วยชอบธรรมแต่กระนั้นปัญหาและอุปสรรคสำคัญของการดำเนินงานด้านการส่งเสริมอาชีพคือ การขาดแคลนอุปกรณ์การสอนและวิทยากรในการให้ความรู้อบรมแก่ประชาชน การขาดการติดตามประเมินผล รวมทั้งประชาชนยังไม่สามารถพัฒนาปรับปรุงความรู้ด้านวิชาชีพที่ได้รับต่อการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง ทำให้การส่งเสริมอาชีพไม่ได้ผลเท่าที่ควร

เฉลิม อดุลกฤษณ์ (๒๕๒๑) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทของภิกษุในการพัฒนาชุมชนสรุปว่าในเรื่อง การพัฒนาวัดนั้นพระภิกษุมิบทบาทมากที่สุดคือการสร้างวัดปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุดได้แก่การสร้างและปรับปรุงป่าช้า เเมรุ แหล่งน้ำ เครื่องอำนวยความสะดวก ในเรื่องการพัฒนาการศึกษาพระภิกษุมิบทบาทมากที่สุดได้แก่ การอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนและการศึกษาด้านการปริยัติธรรมส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรนักเรียนและอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องการจ้างของเรือนจำ

ประสาธ สุขเกษม (๒๕๔๒) ได้ทำการศึกษาเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการจัดเทศกาลทางสังคมแก่เยาวชน ศึกษากรณี ค่ายคุณธรรม วัดอุโมงค์ จังหวัดเชียงใหม่พบว่าด้วยอุดมการณ์ของวัดและพระสงฆ์ในวัดที่มุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะสู่ประชาชน จึงได้มีการดำเนินการเผยแผ่ธรรมะในลักษณะต่างๆที่หลากหลายเพื่อมุ่งหวังให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติ

สมชาย เหล็กเพชร (๒๕๓๘) ได้ทำการศึกษาเรื่องงานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน โดยใช้พื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลวิจัยพบว่าพระสงฆ์กลุ่มพระสงฆ์พัฒนาชุมชน ล้าหน้า เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจและมีความตื่นตัวเพื่อส่วนรวม ส่วนแนวคิดในการพัฒนานั้นไปตามประสบการณ์ในชีวิต เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์

๘. กรอบแนวคิดการวิจัย

พุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยที่ฝังรากลึกอยู่กับความเชื่อวิถีชีวิตคนไทย เราเป็นเวลาช้านาน เป็นจุดยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทยให้เกิดสมานฉันท์ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม โดยมีพระสงฆ์และวัดเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ที่ใช้ในกิจกรรมและกิจกรรมพัฒนาเป็นสื่อโดยใช้แนวคิดการทำงานโครงการบทบาทของพุทธศาสนาในสังคมไทย และบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยโดยเฉพาะกาถ่ายทอดธรรมะสำหรับอธิบายปรากฏการณ์

กรอบแนวคิดใช้หลักพระสัทธรรม 3 คือ ธรรมอันดี, ธรรมที่แท้, ธรรมของสัตบุรุษ หรือหลักศาสนา ประกอบด้วย

๑. ปรียัติสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่พุทธพจน์
๒. ปฏิบัติสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือปฏิบัติอันจะต้องปฏิบัติ ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘ หรือไตรสิกขา
๓. ปฏิเวธสัทธรรม หมายถึง สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ อันก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตของประชาชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การแสดงธรรมะผ่านกิจกรรมการพัฒนาและการปฏิบัติ
เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตของประชาชน

คำสอน/ พุทธพจน์

ปฏิบัติดีดีศีลธรรม

พระครูสุทธิญาณรังสี

กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สืบชะตาป่า)

กิจกรรมพิธีกรรมในงานบุญประเพณี

- ประเพณีเดือนสี่เป็ง
- ประเพณีเดือนยี่เป็ง
- ประเพณี โสสานกรรมกรูกขมูล

กิจกรรมธรรมสัญจร

พระใบฎีกาโสภณอดิภขปัญโญ

กิจกรรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชน

กิจกรรมพระธรรมทูตเฉพาะกิจ

ปฏิบัติดีดีศีลธรรม

การแสดงธรรมะ
ของพระสงฆ์

ปฏิเวธศีลธรรม

ชีวิตคนในชุมชนดี

ชุมชนและสังคม
เข้าถึงธรรมะ
มากยิ่งขึ้น

ภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

ประวัติและผลงานของพระภิกษุสงฆ์ ที่เผยแพร่ธรรมะผ่านการจัดกิจกรรมพัฒนา

พระสังฆาธิการ ของพระครูสุทธินิธยานรังสี

พระครูสุทธินิธยานรังสี ฉายา สุจิตโต นามสกุลกันต๊ะ อายุ ๖๕ พรรษา ๔๕ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็น เจ้าคณะอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม ตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านการนำสมุนไพรมาใช้ สามารถปรุงเป็นยาสมุนไพรรักษา เป็นแก่นนำในการปลูกพืชสมุนไพรในวัดมากมาย ทำให้มีเหล่าประชาชนในชุมชนต่างๆ เข้ามาศึกษาหาความรู้เรื่องการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน มาเป็นยารักษาโรค พระครูสุทธินิธยานรังสี จึงอาศัยโอกาสนี้ในการนำเอาธรรมะเข้ามาสอดแทรก อีกด้วย

ด้านการเผยแพร่ธรรมะผ่านกิจกรรม

พระครูสุทธินิธยานรังสี ได้เป็นประธานดำเนินการโครงการ “ปันน้ำใจให้บ้านบดอย” และที่พักสงฆ์ห้วยยาว ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ โดยได้ร่วมมือกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) วัฒนธรรมอำเภอแม่วาง อบต.แม่วาง ร่วมกับพระสงฆ์ ศรัทธาประชาชนผู้ใจบุญ ได้จัดโครงการ “ปันน้ำใจให้บ้านบดอย” ครั้งที่ ๒ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยหนาวตามหมู่บ้านต่างๆ และขอรับบริจาค ผ้าห่ม เสื้อผ้าเด็ก รองเท้า ถุงเท้า ยารักษาโรค เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น อุปกรณ์การเรียนการสอน ขนม และอาหาร ซึ่งการจัดโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนในถิ่นทุรกันดารที่ประสบภัยหนาว และเพื่อส่งเสริมความรักความสามัคคีของคนไทยให้อื้ออาทรพร้อมช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น และเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาสู่บนยอดดอยให้ธรรมะไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเพื่อเป็นกิจกรรมนันทนาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและชนเผ่า

พระสังฆาธิการของพระใบฎีกาโสภณฉายา อติคุขปญฺโญ

พระใบฎีกาโสภณฉายา อติคุขปญฺโญ นามสกุล ศรีเหลือง อายุ ๓๕ พรรษา ๑๕ เจ้าอาวาสวัดคอนป็น ตำบล หุ้งรวงทอง อำเภอ แม่วางจังหวัด เชียงใหม่

การเผยแพร่ธรรมะผ่านกิจกรรม

๑) เป็นพระวิทยากร อบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียนมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๒) เป็นพระธรรมทูตเฉพาะกิจของอำเภอแม่วาง

๓) เป็นพระธรรมวิทยากรของกรมการศาสนา อบรมที่วัดสามพระยา

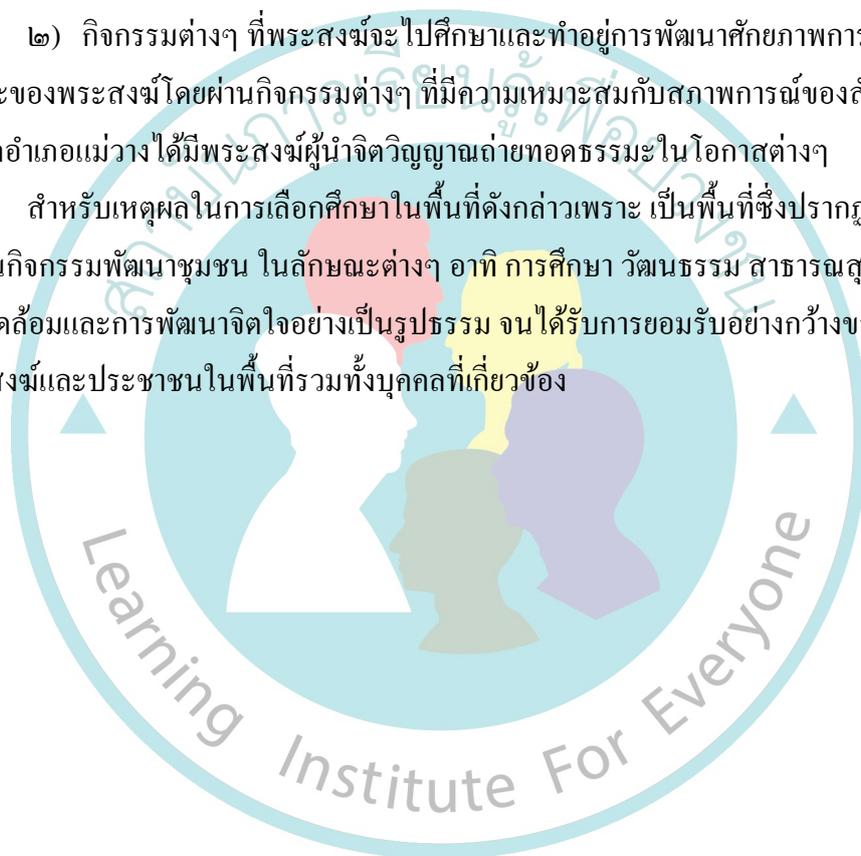
ด้วย การแสดงธรรมะผ่านกิจกรรมพัฒนา อันหลากหลายดังกล่าว จึงส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและชุมชนอย่างกว้างขวาง แต่ยังไม่มีการศึกษางานวิจัยในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการแสดงธรรมะผ่านกิจกรรมการพัฒนา

กิจกรรมการพัฒนาของคณะสงฆ์อำเภอแม่วาง

๑) นโยบายเผยแพร่ ผ่านกิจกรรมเช่น กิจกรรมหน่วยอบรมประจำตำบลของคณะสงฆ์ ตามจารีต พิธีกรรม และกิจกรรมร่วมกับองค์กรในชุมชน

๒) กิจกรรมต่างๆ ที่พระสงฆ์จะไปศึกษาและทำอยู่การพัฒนาศักยภาพการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมต่อไป ในเขตอำเภอแม่วางได้มีพระสงฆ์ผู้นำจิตวิญญาณถ่ายทอดธรรมะในโอกาสต่างๆ

สำหรับเหตุผลในการเลือกศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวเพราะ เป็นพื้นที่ซึ่งปรากฏการณ์พระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน ในลักษณะต่างๆ อาทิ การศึกษา วัฒนธรรม สาธารณสุข เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาจิตใจอย่างเป็นรูปธรรม จนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากคณะสงฆ์และประชาชนในพื้นที่รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบในการวิจัย/วิธีการและเทคนิคที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) กิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์ในเขตตำบลดอนเปา และกิจกรรมพัฒนาของหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนาเป็นการมุ่งศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนาทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้การศึกษาวิจัยสัมฤทธิ์ผลผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนต่อไปนี้

การศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดเรื่อง โครงการซึ่งได้นำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ในการจัดทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาของพระสงฆ์ในส่วนของวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิธีการดำเนินกิจกรรม
- แนวคิดพุทธศาสตร์กับสังคมไทยและแนวคิดบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยซึ่งได้นำมาใช้ในการอธิบายบทบาทในการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ในชุมชน
- แนวคิดการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งได้มาใช้ในการอธิบายวิธีขัดเกลาหรือสั่งสอนหรือถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ เพื่อให้คนในชุมชนสังคมมีการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม

ประชากรและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างและขนาดตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น ๒ กลุ่มคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ประชากรแยกตามกิจกรรม ๑๐๐ คน ๑๐ กิจกรรม ดังรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งกลุ่มผู้ใช้ข้อมูลจะเป็นจะมุ่งสำหรับการ ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยตรงและผู้วิจัยได้นำเสนอในลักษณะกรณีศึกษาในที่นี้ หมายถึง พระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชน

กลุ่มที่ ๒ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ซึ่งกลุ่มนี้จะเน้นข้อมูลเพื่อการศึกษาถึงบริบทของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นฐานของชุมชน ประกอบด้วย

๑) ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้ติดเชื้อ เอชไอวี กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน เป็นต้น

๒) พระภิกษุสามเณรที่พักอาศัยร่วมกันในวัดเดียวกันกับพระสงฆ์ให้ข้อมูลหลัก

๓) ประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนซึ่งพระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมพัฒนา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการปฏิบัติงานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ของพระสงฆ์ในเขตตำบลคอนเปา และทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นประกอบไปด้วย ๔ ขั้นตอนคือ

ตอนที่ ๑ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบ เป็นแบบปลายเปิด (Open end) และตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวน ๕ ข้อ ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา และสมณศักดิ์

ตอนที่ ๒ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานอบรมประชาชนในด้านต่าง ๆ ของผู้ตอบ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคอร์ท โดยแยกเป็น ๘ ด้าน คือ

ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสัมมาอาชีพ ด้านสันติสุข ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้านสามัคคีธรรม มีคำตอบอยู่ ๕ ระดับคือ มากที่สุด , มาก , ปานกลาง , น้อย และน้อยที่สุด หรือไม่ได้ปฏิบัติเลย จำนวน ๗๐ ข้อ

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชนในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล แบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน ๑๕ ข้อ

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นในด้านปัญหา อุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาเพื่อการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชนในหน่วยอบรมประจำตำบลแบบปลายเปิด จำนวน ๒ ข้อ

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการในรวบรวมข้อมูลดังนี้

๑. การสังเกต เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยใช้มากที่สุด และพยายามทำให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ซึ่งจากการสังเกตนี้ ผู้วิจัยได้กระทำไปพร้อมกับการสอบถาม (สัมภาษณ์) และการบันทึกร่วมไปด้วยจากการใช้ เทปบันทึกเสียง การถ่ายภาพ สำหรับการสังเกตนั้น ผู้วิจัยทำได้ใน ๒ ลักษณะคือ

๑.๑ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการสังเกตในลักษณะของการสังเกตการณ์ การบันทึกภาพต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๑.๒ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ผู้วิจัยพยายามเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับผู้ถูกศึกษา เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยและมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มในลักษณะของกิจกรรมที่ทำได้

๒. วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการศึกษาได้ ๓ ประเด็น คือ

๒.๑ ภูมิหลัง และแนวความคิดในการดำเนินกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์ ได้กำหนดหัวข้อที่จะสัมภาษณ์ได้แก่ ประวัติของพระสงฆ์ ความเชื่อ แรงจูงใจและสาเหตุในการพัฒนาเป้าหมาย และวิธีในการพัฒนา

๒.๒ กิจกรรมในการพัฒนา ได้กำหนดหัวข้อที่สัมภาษณ์ได้แก่ รูปแบบของการดำเนินกิจกรรมพัฒนา สภาพผลสำเร็จและปัญหา

๒.๓ การถ่ายทอดธรรมะ ได้กำหนดหัวข้อที่สัมภาษณ์ได้แก่ วิธีการถ่ายทอดเนื้อหาการถ่ายทอด

๓. วิธีการสนทนากลุ่ม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน ผู้ติดเชื้อเอดส์ และกลุ่มเยาวชนชุมชน ๕ - ๑๒ คน การสนทนากลุ่มได้จำแนกผู้สนทนาออกเป็นกลุ่มละ ๖ - ๘ คน รวมทั้งสิ้น ๑๑ กลุ่ม ด้วยมีจุดมุ่งหมายต้องการให้ผู้ร่วมการสนทนาเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ เกี่ยวกับการถ่ายทอดธรรมะผ่านกิจกรรมพัฒนาระหว่างพระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป แต่ละกลุ่มใช้เวลาในการสนทนาประมาณ ๒ ชั่วโมง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบหัวข้อการสนทนาร่วมกันไว้ในเบื้องต้น ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่อไปนี้

- ๑) กิจกรรมในการพัฒนาของพระสงฆ์มีลักษณะอย่างไร
- ๒) ในกิจกรรมมีการสอดแทรกธรรมะอย่างไร
- ๓) สาระของหลักธรรมะที่เรียนรู้คืออะไร
- ๔) ความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาเป็นอย่างไร

๕) สิ่งที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมคืออะไร

การตรวจสอบข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลที่ได้อาจการศึกษา มีความแม่นยำเที่ยงตรง และมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล โดยนำข้อมูลไปตรวจสอบกับแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และนำข้อมูลทั้งหมดไปตรวจสอบเพื่อเปรียบเทียบ และหาสาเหตุในการอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ทั้งนี้โดยใช้วิธีการตรวจสอบด้านข้อมูล โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากแหล่งที่มาทั้งด้าน เวลา สถานที่ และบุคคลว่าถ้าต่างเวลา ต่างสถานที่ และต่างบุคคล ข้อมูลจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ ซึ่งในที่นี้เป็นตรวจสอบข้อมูลจาก ๒ แหล่ง คือ แหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูลหลักและแหล่งข้อมูลหลักและหากพบว่าข้อมูลจากสองแห่งตรงกันมากที่สุด ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา และมีความลุ่มลึกเพียงพอในการอธิบายแสดงว่า สามารถนำไปใช้ ในขณะที่หากข้อมูลทั้ง ๒ แหล่งขาดความสอดคล้อง ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาจนกระทั่งได้รับคำถามที่ชัดเจน

สถานที่ที่ใช้ในการวิจัย

ตำบลคอนเปา ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (พรรณนาและอนุมาน)

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักสถิติ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรจำนวน และการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ดังมีรายละเอียดดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติแบบพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ของข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ระดับการศึกษา และระดับสมณศักดิ์ รวมทั้งปัญหา และอุปสรรค และแนวทางเพื่อ การพัฒนาในการปฏิบัติงานด้านการอบรมประชาชน ในหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

ระยะเวลาดำเนินงานวิจัย

ได้แบ่งการทำงานออกเป็น ๓ ระยะ คือ

๑. ระยะแรก ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทหมู่บ้าน จำนวน ๕ ครั้ง ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยในครั้งแรกนั้น เริ่มต้นจากการไปแนะนำตัวกับผู้นำชุมชนและพระสงฆ์เป็นกรณีศึกษา พร้อมทั้งแจ้งวัตถุประสงค์ ทราบและขอคำแนะนำว่า ผู้วิจัยจะสามารถศึกษาหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากใครได้บ้าง ในขณะเดียวกันได้ขออนุญาตทำกรณีศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้รับความร่วมมืออย่างดีจากพระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป โดยนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ประวัติชีวิต แนวคิดในการพัฒนา รวมทั้งให้ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

๒. ระยะที่สอง ผู้วิจัยเริ่มมีความคุ้นเคยกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชนมากขึ้นและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกของกลุ่มต่างๆที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งคนในชุมชน ในช่วงนี้ ผู้วิจัยจะเข้าออกแต่ละชุมชนมากขึ้นและพยายามเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนและใช้วิธีการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลผู้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ ๓ รูป จำนวน ๖ ครั้งและใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

๓. ระยะที่สาม ซึ่งเป็นระยะสุดท้ายของการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลาประมาณ ๕ เดือน แม้ว่าข้อมูลต่างๆที่ได้จากการเก็บรวบรวมในระยะที่สองค่อนข้างมีความสมบูรณ์เพียงพอสำหรับตอบคำถามในการวิจัยแต่ผู้วิจัยก็ยังเดินทางเข้าออกแต่ละชุมชนอยู่เสมอ เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและรักษาความสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ระหว่างเดือนเมษายน ๒๕๕๗ – มีนาคม ๒๕๕๘ มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ลำดับ	การดำเนินการ	เดือน												
		เมษ.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	มค.	กพ.	มีค.	
๑.	ทบทวนเอกสารเพื่อจัดทำ โครงร่างการวิจัย	←→												
๒.	ยกร่างข้อเสนอ วิทยานิพนธ์				←→									
๓.	นำเสนอข้อเสนอ วิทยานิพนธ์							←→						
๔.	ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน/สร้าง และหาคุณภาพเครื่องมือ ในการวิจัย					←→								
๕.	เก็บรวบรวมข้อมูล							←→						
๖.	วิเคราะห์ข้อมูล										←→			
๗.	แปลผลและจัดทำรูปเล่ม ส่ง											←→		

การวิเคราะห์ข้อมูลและการรายงานผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อการตีความ สร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์การศึกษาเพื่อเป็นรูปธรรมมองเห็นได้ และการใช้แนวคิดเป็นกรอบสรุปการตีความ และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลได้สมบูรณ์ครบถ้วนตาม ประเด็นที่กำหนดผู้วิจัยได้แยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ โดยการหาความเชื่อมโยงของข้อมูล และนำเสนอโดยการบรรยายและการสรุปเชิงวิเคราะห์

ตามกรอบแนวความคิดที่กำหนดไว้จากนั้นจึงเขียนรายงานการวิจัยโดยสรุปประเด็นการวิจัยใน ๒ ประเด็น คือแนวความคิดและกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์สาระของธรรมะที่พระสงฆ์ใช้ในการถ่ายทอดธรรมะผ่านกิจกรรมพัฒนาชุมชนโดยการเชื่อมโยงผลการศึกษาที่ได้รับกลับความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาโดยได้เปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ว่าบทบาทในการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์เป็นบทบาทที่ได้รับจากความคาดหวังจากสังคมประกอบสถานการณ์แวดล้อมของสังคมที่มีปัญหารุมเร้าแตกต่างกันทำให้พระสงฆ์แต่ละรูปจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนลักษณะการถ่ายทอดธรรมะจากเดิมที่เป็นการถ่ายทอดธรรมะโดยตรงเป็นการปรับประยุกต์สอดแทรกผ่านกิจกรรมที่ดำเนินผ่านกิจกรรมพัฒนาต่างๆ และในช่วงสุดท้ายจะเป็นการเสนอแนะแนวความคิดในการทำงานเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบในการถ่ายทอดธรรมะ การเปิดโอกาสและการชักนำให้พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งแนวทางในการศึกษาวิจัยในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การทำวิจัยเรื่องการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์ของการการวิจัยดังนี้คือ เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์พัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อศึกษาการบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย และเพื่อศึกษาวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอแม่วาง

เป็นวิจัย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งหมด ๑๐๐ คน ซึ่งแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๕๐ คนและเพศหญิง ๕๐ คนในชุมชนอำเภอแม่วางตำบลดอนเปา ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจำนวน ๖ กิจกรรม ของพระสงฆ์ นักพัฒนาจำนวน ๒ รูป ได้แก่

๑. พระครูสุทธิญาณรังสี (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วางเจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม บ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่)และ ๒ พระใบฎีกาโสภณอดิภักขปญฺโญ (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดดอนปิน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่)

โดยศึกษาจากโครงการกิจกรรมการพัฒนาใน ๖ กิจกรรมการพัฒนาซึ่งสามารถจำแนกโครงการออกเป็น ๓ โครงการต่อพระ ๑ รูปดังนี้คือ

๑. พระครูสุทธิญาณรังสี (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วางเจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม บ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลดอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่) มีกิจกรรมการพัฒนาที่สำคัญในโครงการ ๓ กิจกรรม ดังนี้

๑.๑ โครงการบวชป่า

บวชป่า หมายถึง การเว้นจากการตัดไม้ทำลายป่า ที่ไม่ใช่เป็นเพียงการนำผ้าเหลืองไปผูกมัดต้นไม้ แต่เป็นการเชื่อมคนทุกฝ่ายให้มาอยู่ร่วมกัน เป็นสัญญาณใจในการร่วมกันคุ้มครองป่า

เป็นวิธีคิดและการกระทำที่แบบยล ซึ่งชุมชนมองว่าทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันเป็นห่วงโซ่ คือรักษาป่าเพื่อมีน้ำ ต้องรักษาน้ำเพื่อให้มีปลา เป็นการรักษาสິงแวดล้อมให้ยั่งยืน และลดการทำร้ายทรัพยากรธรรมชาติ

การบวชป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน จะเห็นได้ว่าโครงการบวชป่า จึงเป็นพิธีกรรมความเชื่อที่สามารถพัฒนาคน พัฒนาชุมชน เพื่อความสามัคคี จึงเป็นโครงการที่มีแนวคิดเกี่ยวกับ ใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา เป็นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม เป็นการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน และยังเป็นการทำบุญเพื่อการค้ำจุนชีวิตและชุมชน โดยพิธีกรรมการบวชป่านั้นยังมีหลักธรรมที่สอดแทรกอยู่ไม่ว่าจะเป็น ที่มีหลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม มีหลักธรรมทางสังคมตามหลักทศก มีหลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม โดยเป็นการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาด้วยการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การบูรณาการ โดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา การให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรม เพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน การบูรณาการ โดยการใช้อิจิธรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม

๑.๒ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

จากสถานการณ์ปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ ได้มีอิทธิพลต่อทุกชีวิตในครอบครัว และส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา เนื่องจากการขาดวินัยในตนเอง ขาดความอบอุ่น เกิดความคิดเห็นแตกแยกจากการได้รับข้อมูลไม่ครบรอบด้าน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์กลายเป็นปัญหาสังคมอย่างไม่รู้จบ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายยกระดับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งให้นักเรียนทุกคนมีคุณธรรม จริยธรรม ความมีสำนึก มีจิตสาธารณะ อยู่อย่างพอเพียง มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม ด้วยการปฏิบัติตามหลักธรรมเป็นนิสัย การบรรพชาสามเณร เป็นการสร้างพฤติกรรมให้กับเยาวชนหลังลาสิกขา จึงเป็นการปรับพฤติกรรมเด็กให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ เป็นพลเมืองดีของชาติ และเกิดพลังสืบสานพระพุทธศาสนา ซึ่งการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นกิจกรรมที่หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ หลักการสร้างความปลอดภัยชั่วคราวและการพัฒนาสติและปัญญา โดยเป็นการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาด้วยการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การบูรณาการ โดยการใช้อิจิธรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม และการบูรณาการ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม

๑.๓ โครงการการเข้าโสสานกรรม หรือกิจกรรมการพัฒนาปณสถาน

โสสานกรรมคือพิธีกรรมที่พระสงฆ์ไปปฏิบัติธรรมในป่าช้าโดยการทำสมาธิภาวนา เจริญศีล สติ สมาธิและปัญญา เป็นการทดสอบจิตใจในสถานที่วิเวกที่ชาวบ้านทั่วไปไม่มีความหวาดกลัวเพราะป่าช้าเป็นสถานที่ฝัง เผา ซากศพ สรีระสังขาร เชื่อว่าเป็นที่อยู่ของผีสิง น่ากลัว การที่มีพระสงฆ์ไปอยู่ปฏิบัติในสถานที่ดังกล่าวถือว่าเป็นที่มีความสงบเงียบเหมาะแก่การเจริญภาวนา ฝึกฝนพัฒนาตนเองได้เป็นอย่างดี ป่าช้าจึงเป็นสถานที่ไม่ค่อยมีผู้คนไปทำกิจกรรมอะไร มีสภาพรกร้างด้วยพุ่มไม้ ป่าไม้ ไม่เจริญตาและใจเท่าไรในสายตาประชาชน

เมื่อมีพระไปอยู่ในป่าช้าจึงเป็นที่อบอุ่นใจแก่ประชาชนชาวบ้าน ต่างก็มีความศรัทธา เลื่อมใสพากันมาทำบุญตักบาตร ไหว้พระ ฟังธรรม ถวายการอุปถาก อุปถัมภ์ถือว่าเป็นเนื่อนาบุญ ทำให้บรรยากาศและการทำป่าช้าให้เป็นที่มีความพร้อมเหมาะแก่การมีกิจกรรมการศึกษาธรรมและเสวนาธรรมมากขึ้น ดังนั้นในทางภาคเหนือจึงได้ยึดถือเป็นธรรมเนียมของการประกอบพิธีเข้าโสสานกรรมคือนิมนต์พระไปอยู่บำเพ็ญบารมีธรรมในป่าช้า เพื่อเป็นการสร้างบุญกุศลสร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับประชาชน พร้อมทั้งเป็น โอกาสแห่งการพัฒนาป่าช้าให้เกิดความเจริญเพื่อใช้เป็นสาธารณะสถานในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อไป จึงกล่าวว่าการที่พระสงฆ์ได้เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมเข้าโสสานกรรม ทำให้มีการประกอบพิธีบุญหลากหลาย อาทิการทำบุญตักบาตร การไหว้พระสมาทานศีล การฟังธรรม การเจริญสมาธิภาวนา การทำบุญอุทิศกุศลให้แก่ผู้ตายไปเป็นการเจริญเมตตาภาวนา เป็นต้น

การแสดงเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน การนั่งภาวนาบนกองฟอนบังสุกุลแผ่เมตตา เคนจกรม การรับทานขันข้าว และการเป็นผู้นำในการพัฒนาสิ่งที่จะเป็นสาธารณประโยชน์ ที่ได้ว่าการเข้าโสสานกรรมเป็นประเพณีที่พระสงฆ์ในพุทธศาสนาได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณกาล โดยถือเป็นกิจกรรมงานทำบุญ ทำกุศล ที่พระสงฆ์และประชาชนร่วมกันทำ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคม จนทำให้กลายมาเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา เป็นแนวคิดจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยได้เรียนรู้หลักธรรมการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม กิจกรรมโสสานกรรมจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการทำบุญเพื่อการค้ำจุนชีวิตและชุมชน โดยเป็นการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การให้ความหมายคุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชนการบูรณาการ โดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม เช่น จัดประเพณีเดือนสี่เป็ง (ทานข้าวใหม่ ก็เป็นการโสสานกรรม เป็นประเพณีที่หลังจากที่ชาวบ้านเกี่ยวข้าวเสร็จเมื่อนำข้าวเปลือกจากทุ่งนาขึ้นเก็บในยุ้งฉางแล้วชาวบ้านจะดำข้าวที่ได้จากการเก็บเกี่ยวในปีนั้น ไปทำบุญถวายพระสงฆ์ที่วัด พร้อมทั้งอาหารนำใส่ภาชนะเรียกว่า

ขันข้าว ขันข้าว ๑ สำหรับประกอบด้วยกรวย ดอกไม้ รูปเทียน น้ำสำหรับกรวด หมากพลู เหมียง (เมี่ยง) บุหรี่ ข้าวเหนียวหนึ่ง ๑ ถ้วย ส่วนอาหาร มีแกงวุ้นเส้น แกงอ่อม ห่อหมก ปลาเค็ม อย่างไม่อย่างหนึ่ง รวมทั้งข้าวจี และข้าวหลามใส่ไปด้วยเรียกกันว่า ทานข้าวใหม่ โดยชาวบ้าน ที่ส่วนใหญ่จะนัดหมายไปทำบุญทานข้าวใหม่พร้อมกัน คือ ในวันเพ็ญเดือน ๔ ในวันนั้น ตั้งแต่เช้าตรู่ทุกคนจะนำอาหารและข้าวใหม่ (ผลแรก) มาถวายให้พระสงฆ์ เพื่ออุทิศส่วนบุญไปให้แก่ เทวดาผี ขุนน้ำ ปู่ย่า ตายาย นอกจากนี้ ยังมีประเพณีทานข้าวจี ข้าวหลาม โดยชาวบ้านจะนำข้าวจี ข้าวหลามที่สุกแล้วพร้อมข้าวของอื่น ไปถวายให้พระสงฆ์ มีการรับศีล รับพร กรวดน้ำ

๒ พระใบฎีกาโสภณอดิภพบุญโญ (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดดอนปิน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่) มีกิจกรรมการพัฒนาใน โครงการ ๓ กิจกรรม ดังนี้

๒.๑ โครงการจัดอบรมประจำตำบล

การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นับเป็นการศึกษาตาม อรรถศาสตร์ ซึ่งดำเนินการโดยพระภิกษุสงฆ์ในความสนับสนุนและให้การอุปถัมภ์ของกรมการศาสนา จึงนับเป็นอูบายวิธีเชิงปฏิบัติที่ดีอย่างหนึ่งในสังคมปัจจุบัน เพราะสามารถชักนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่ร่มเงาพระพุทธศาสนา เพื่อการอบรมบ่มนิสัย และสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนาแต่แรกเริ่ม นับเป็นวิธีการในรูปแบบประเพณีไทย อย่างหนึ่งที่ได้รับยกย่อง พระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่ได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการใช้แนวคิดการใช้พิธีกรรม ความเชื่อกับการพัฒนา แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวพ้นชีวิตและชุมชน แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อการบูรณาการเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ ที่มีแนวคิดเพื่อการพัฒนา นอกจากนี้ยังได้ หลักธรรมหลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ หลักธรรมทางสังคมตามหลักทศก หลัการเรียนรู้ด้วยความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ และยังเป็น การบูรณาการ กิจกรรมการพัฒนาด้วยการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การบูรณาการ โดยการใช้กิจกรรมเป็น เครื่องมือในการถ่ายทอดธรรมและการบูรณาการ โดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา

๒.๒ โครงการการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

การสืบสานประเพณียี่เป็ง (ตามประเพณี/บุพเพตพลี) เป็นประเพณีเก่าแก่ของล้านนาที่ ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๔ ในเวลาค่ำคืนของวันเพ็ญเดือนยี่ มีการจัดแต่งเครื่อง สักการบูชาใส่กระทง จดรูปเทียนและนำปล่อยกลงในน้ำ ธรรมถึงอานิสงส์การจุดประทีปเป็นพุทธ

บูชาว่า การสักการบูชาประทีปในเดือนยี่เป็ง ถือเป็นบูชาพระรัตนตรัย นอกจากนั้น อานิสงส์ การบูชาประทีปยังส่งผลทำให้ผู้ถวายทานมีรูปร่างและผิวพรรณ พระพุทธเจ้าได้เทศนาธรรม อานิสงส์เดือนยี่เป็งลอยประทีปโคมไฟให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า หากได้บูชาประทีปโคมไฟในวัน เดือนยี่เป็ง จะได้ผลานิสงส์ผิวพรรณงดงามเป็นที่รักแก่คนและเทวดา ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนและได้ ไปเกิดบนสวรรค์ และในตอนท้ายของธรรมกล่าวต่อไปว่า ในเดือนยี่เป็งบุคคลใดที่ทำประทีป โคมไฟ ไปลอยในแม่น้ำน้อยใหญ่ หนองวัง และโบกขรณี เพื่อบูชารอยพระพุทธบาทริมฝั่งแม่น้ำ เมืองนาคราชบาดาลก็ดี เมื่อเกิดมาในชาตินี้ จะได้เป็นพญาใหญ่โต

การจัดประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นประจำทุกปี เป็นวันสำคัญในพุทธศาสนาวันหนึ่ง ที่ พระสงฆ์เถรวาทจะอธิฐานว่าจะพักประจำอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ตลอดระยะเวลาฤดูฝนที่มีกำหนดเป็น ระยะเวลา ๓ เดือน ตามที่พระธรรมวินัยบัญญัติไว้ โดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น ถือเป็นข้อปฏิบัติสำหรับ พระสงฆ์โดยตรง ละเว้นไม่ได้ ไม่ว่ากรณีใดๆ ก็ตามการเข้าพรรษาตามปกติเริ่มนับตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี แต่เดิมเป็นการนำรังผึ้งมาต้มเอาผึ้งไปพันเป็นเทียนนำไปถวายพระภิกษุ เอา เทียนเล่มเล็กๆ หลาย เล่ม มามัดรวมกันเป็นลำต้นคล้ายกับต้นกล้วย หรือถ้าไม่มีไฟ แล้วนำไปติดกับ ฐาน และจัดขบวนแห่ไปถวายพระที่วัด

การจัดประเพณีการถวายทานสลากภัตต์ (ตานก๋วยสลาก) เป็นประเพณีทำบุญกลางบ้านที่ ยิ่งใหญ่ และสำคัญยังเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นประเพณีที่งดงาม เป็นประเพณีที่มีคติธรรมมา จากศาสนาพุทธที่มีแก่นสารที่สำคัญ คือ เป็นการสั่งสอนใจคนให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ สอนให้ สร้างความดีในชาตินี้เพื่อผลบุญในชาติหน้า สอนให้ลูกหลานมีความกตัญญูทวดเวที่ต่อพ่อแม่ ปู่ย่าตา ยายผู้ล่วงลับไปแล้ว ในวันทานสลาก พระภิกษุตามวัดต่างๆ จะได้รับนิมนต์ให้มาร่วมรับการถวาย ทาน ชาวบ้านที่เป็นศรัทธาวัดที่ได้นิมนต์ก็จะนำก๋วย สลากด้วย กรรมการวัดมีหน้าที่จัดเตรียมสลาก อีกชุดหนึ่งเท่ากับจำนวนก๋วยสลากที่ชาวบ้านจะถวาย เมื่อถึงเวลานิมนต์พระสงฆ์ที่มาร่วมพิธีทุก รูปจับสลาก เมื่อแต่ละรูปได้เบอร์ใดก็จะออกเดินค้นหาต้นสลากที่วางไว้ เมื่อพบแล้วชาวบ้านก็จะ ถวายทานต้นสลาก หรือบางทีพระสงฆ์ก็อาจ อ่านชื่อศรัทธาตามเส้นสลาก เพื่อเรียกให้ศรัทธานำเอา ก๋วยสลากไปถวาย

การสืบสานประเพณีสงกรานต์โดยการสงฆ์พระรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ

การสงฆ์พระมีทั้งสงฆ์พระพุทธรูปและภิกษุ สามเณร เพื่อความเป็นสิริมงคลในโอกาส ขึ้นปีใหม่อันเป็นเวลาที่ดีอากาศร้อน เป็นกิจกรรมที่คนไทยนิยมทำกัน นอกจากการละเล่นสาดน้ำ ทำบุญไหว้พระ รดน้ำคำหัวญาติผู้ใหญ่แล้ว

จะเห็นได้ว่าประเพณีเหล่านี้ได้มีแนวคิด การใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา การเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม การแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การทำบุญเพื่อการค้ำจุนชีวิตและชุมชน พัฒนาจิตเพื่อการบูรณาการเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ ที่มีหลักธรรมสอดแทรกคือ หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทศก หลักรู้จักเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ และจัดว่าเป็นการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา และการบูรณาการโดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม

๒.๓ โครงการธรรมมะสัญจร

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้านศาสนาโดยหอกระจายข่าววิทยุชุมชน เป็นกิจกรรมที่ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม และช่วยพัฒนาจิตเพื่อการบูรณาการเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ ก่อให้เกิดการมีหลักธรรม ดังนี้คือ หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทศก และจัดว่าเป็นการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ คือ การบูรณาการโดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม

การให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา และเป็นการบูรณาการโดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม

โดยประชากรที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์พระเถระทั้งสองรูป ถึงแนวคิด จากการที่ได้เข้าร่วมซึ่งพระเถระทั้งสองได้มีแนวคิดในการถ่ายทอดธรรมะแก่ประชาชน ธรรมะที่ใช้ในการถ่ายทอดกิจกรรมการพัฒนาที่ใช้ในการถ่ายทอด และการติดตามประเมินผลจากการถ่ายทอดธรรมะสู่ประชาชนว่ามีความเปลี่ยนแปลงในชีวิตมากน้อยเพียงใดซึ่งพระทั้งสองรูปรวมทั้งประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่างมีความเห็นต่อการถ่ายทอดดังปรากฏในตารางแสดงผลการสัมภาษณ์และการรวบรวมข้อมูลภาคสนามดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ รายละเอียดข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา

ที่	รายการ	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม								รวม
										100
1	เพศ	ชาย 50	หญิง 50							100
2	อายุ	ต่ำกว่า10ปี ช0 ญ1 (1)	11-20 ปี ช0 ญ2 (2)	21-30 ปี ช5 ญ4 (9)	31-40 ปี ช20 ญ11 (31)	41-50 ปี ช12 ญ22 (34)	51-60 ปี ช11 ญ8 (19)	61ปีขึ้นไป ช2 ญ2 (4)		100
2	อาชีพ	ทำไร่ ช21 ญ12 (33)	ทำนา ช8 ญ12 (20)	ทำสวน ช10 ญ7 (17)	ประมง ช0 ญ1 (1)	รับจ้าง ช11 ญ9 (20)	แม่บ้าน ช0 ญ1 (1)	หาของป่า ช0 ญ0 (0)	นักศึกษา ช0 ญ8 (8)	100
3	ศาสนา	พุทธ ช50 ญ50 (100)	คริสต์ (0)	อิสลาม (0)	ฮินดู (0)	-	-	-	-	100
4	การศึกษา	ประถม ช43 ญ34 (77)	มัธยม ช7 ญ11 (18)	อนุปริญญา ช0 ญ1 (1)	ตรี ช0 ญ4 (4)	โท ช0 ญ0 (0)	เอก ช0 ญ0 (0)	-	-	100

5	รายได้	น้อยกว่า 15,000/ปี ช11 ญ18 (29)	15,000- 30,000 ช10 ญ13 (23)	30,001- 45,000 ช17 ญ15 (32)	มากกว่า 45,000 ช12 ญ4 (16)	-	-	-	-	100
ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนา										
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1	รวม 100			
1.แนวคิดกิจกรรมการพัฒนาของ พระสงฆ์										
1.1	แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อ กับการพัฒนา	ช21 ญ27 (48)	ช8 ญ11 (19)	ช10 ญ5 (15)	ช5 ญ2 (7)	ช6 ญ5 (11)	100			
1.2	แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อ ชีวิตที่ดีงาม	ช15 ญ24 (39)	ช18 ญ15 (33)	ช14 ญ5 (19)	ช3 ญ2 (5)	ช0 ญ4 (4)	100			
1.3	แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาชุมชน	ช17 ญ25 (42)	ช17 ญ12 (29)	ช11 ญ8 (19)	ช3 ญ3 (6)	ช2 ญ2 (3)	100			
1.4	แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	ช20 ญ 25(45)	ช19 ญ20 (39)	ช9 ญ3 (12)	ช2 ญ2 (4)	ช0 ญ0 (0)	100			

1.5	แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการค้ำ จุนชีวิตและชุมชน	ช20 ญ21 (41)	ช20 ญ23 (43)	ช7 ญ5 (12)	ช3 ญ1 (4)	ช0 ญ0 (0)	100
.6	แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อการบูรณา การเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิต วิญญาน	ช21 ญ20 (41)	ช18 ญ17 (35)	ช8 ญ12 (20)	ช3 ญ1 (4)	ช0 ญ0 (0)	100
หลักสูตรที่ถ่ายทอดในโครงการพัฒนา							
2.1	หลักสูตรเรื่องศรัทธาในการ กระทำหรือหลักสูตร	ช18 ญ18 (36)	ช23 ญ22 (45)	ช8 ญ5 (13)	ช1 ญ5 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.2	หลักเบญจศีลเบญจธรรมและ ประโยชน์สาม	ช26 ญ22 (48)	ช14 ญ21 (35)	ช9 ญ5 (14)	ช0 ญ2 (2)	ช1 ญ0 (1)	100
2.3	หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ	ช19 ญ23 (42)	ช21 ญ21 (42)	ช8 ญ5 (13)	ช2 ญ1 (3)	ช0 ญ0 (0)	100
2.4	หลักสูตรทางสังคมตามหลักทศ หก	ช15 ญ19 (34)	ช21 ญ20 (41)	ช10 ญ9 (19)	ช4 ญ2 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.5	หลักการสร้างความละเอียดอ่อน ซาบซึ้งและการพัฒนาสติและปัญญา	ช17 ญ24 (41)	ช17 ญ20 (37)	ช9 ญ4 (13)	ช6 ญ2 (8)	ช1 ญ0 (1)	100
2.6	หลักการเรียนรู้ผู้ความจริงตามวิถี	ช17 ญ18 (35)	ช17 ญ16 (33)	ช9 ญ12 (21)	ช6 ญ3 (9)	ช1 ญ1 (2)	100

	อริยสัจสี่						
3	การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์						
3.1	การบูรณาการโดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม	ช17 ญ15 (32)	ช19 ญ20 (39)	ช8 ญ12 (20)	ช5 ญ2 (7)	ช1 ญ1 (2)	100
3.2	การให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน	ช21 ญ24 (45)	ช13 ญ14 (27)	ช10 ญ8 (18)	ช6 ญ4 (10)	ช0 ญ0 (0)	100
3.3	การบูรณาการโดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม	ช21 ญ20 (41)	ช14 ญ14 (28)	ช9 ญ11 (20)	ช6 ญ5 (11)	ช0 ญ0 (0)	100
3.4	การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา	ช17 ญ17 (34)	ช12 ญ13 (25)	ช10 ญ13 (23)	ช8 ญ5 (13)	ช3 ญ2 (5)	100
	กิจกรรมโครงการพัฒนาของพระสงฆ์						
4.1	กิจกรรมการบวชป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน	ช26 ญ27 (53)	ช15 ญ18 (33)	ช6 ญ3 (9)	ช2 ญ1 (3)	ช1 ญ1 (2)	100
4.2	ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับจากการ	ช24 ญ27	ช22 ญ21	ช2 ญ1	ช2 ญ1	ช0 ญ0	100

	บวชป่า	(51)	(43)	(3)	(3)	(0)	
4.3	ลดการทำร้ายทรัพยากรธรรมชาติ	ช36 ญ30 (66)	ช12 ญ15 (27)	ช2 ญ4 (6)	ช0 ญ0 (0)	ช0 ญ1 (1)	100
4.4	เพื่อรักษาสิงแวดล้อมให้ยั่งยืน	ช30 ญ33 (63)	ช16 ญ12 (28)	ช3 ญ2 (5)	ช0 ญ2 (2)	ช1 ญ1 (2)	100
มีการจัดอบรมถ่ายทอดศิลปกรรมแก่ เยาวชน นักเรียน ประชาชนผู้สนใจ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การปฏิบัติธรรม							
5	จัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่ นักเรียน และประชาชนทั่วไปเป็น ประจำ	ช21 ญ33 (54)	ช17 ญ8 (25)	ช6 ญ6 (12)	ช3 ญ2 (5)	ช3 ญ1 (4)	100
5.1	จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวัน อาทิตย์	ช18 ญ26 (44)	ช19 ญ14 (33)	ช4 ญ4 (8)	ช5 ญ3 (8)	ช4 ญ3 (7)	100
5.2	มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้าน ศาสนาโดยหอกระจายข่าว วิทยุ ชุมชน	ช27 ญ29 (56)	ช13 ญ13 (26)	ช7 ญ5 (12)	ช2 ญ1 (3)	ช1 ญ2 (3)	100
การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา							
6.1	สืบสานประเพณียี่เป็ง (ตาม ประเพณี/ปูพเพตพลี)	ช28 ญ31 (59)	ช19 ญ14 (33)	ช3 ญ3 (6)	ช0 ญ1 (1)	ช0 ญ1 (1)	100

6.2	จัดประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา เป็นประจำทุกปี	ช32 ญ27 (59)	ช11 ญ17 (28)	ช6 ญ5 (11)	ช1 ญ0 (1)	ช0 ญ1 (1)	100
6.3	จัดประเพณีการถวายทาน สลากภัตต์ (ตามกัวยสลาก)	ช30 ญ31 (61)	ช16 ญ15 (31)	ช3 ญ3 (6)	ช1 ญ1 (2)	ช0 ญ0 (0)	100
6.4	จัดประเพณีเดือนสี่เป็ง (ทานข้าว ใหม่)	ช32 ญ29 (61)	ช14 ญ16 (30)	ช4 ญ4 (8)	ช0 ญ1 (1)	ช0 ญ0 (0)	100
6.5	สืบสานประเพณีสงกรานต์โดย การสรงน้ำพระรดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ	ช29 ญ33 (62)	ช14 ญ14 (28)	ช3 ญ2 (5)	ช2 ญ1 (3)	ช2 ญ0 (2)	100

จากข้อมูลกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 100 คนแสดงให้เห็นว่าเพศชายและหญิงที่เข้าร่วมโครงการการแสดงธรรมของพระสงฆ์มีสัดส่วนเท่ากันคือ 50 คน โดยมีอายุเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ที่อายุ 41-45 ปีจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ ในขณะที่ช่วงอายุ 31-40 ปี จำนวน 31 คนคิดเป็น 31% ของประชากรทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าโครงการพัฒนาของพระสงฆ์ที่จัดขึ้นเพื่อการถ่ายทอดธรรมนั้น มุ่งเน้นกลุ่มคนที่กำลังทำงานเพราะมีความสนใจในกิจกรรมการพัฒนาด้านต่างๆ อาทิเช่น โครงการพัฒนาป่าช้า โครงการบวชป่า โครงการธรรมะสัญจร โครงการแสดงธรรมผ่านพิธีกรรมในงานบุญตามประเพณีต่างๆ ซึ่งโครงการเหล่านี้เหมาะแก่ผู้ใหญ่ที่มีอายุช่วงดังกล่าวที่ให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม ในขณะที่ประชากรที่เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนานั้น

ส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ จำนวน 33 คนคิดเป็น 33 % โดยมีอาชีพรับจ้างและทำนาเท่ากันในสัดส่วนอาชีพละ 20 คนคิดเป็น 20% ของประชากรในขณะที่อาชีพทำสวนจำนวน 17 คนและนักศึกษาจำนวน 8 คน แสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมฟังธรรมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและมีอาชีพรับจ้าง โดยส่วนใหญ่ประชากรที่ตอบแบบสอบถามนับถือศาสนาพุทธทั้งหมด 100% และระดับการศึกษาส่วนใหญ่ของประชากรจบการศึกษาในระดับประถมศึกษาถึง 77 คน คิดเป็น 77 % รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา จำนวน 18 คน ซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้วิถีชีวิต ซึ่งเป็นภูมิธรรมปัญญาที่สำคัญไม่ถูกตีเป็นมูลค่าการลงทุนในการเรียนรู้ตามสถาบันการศึกษาชั้นนำ ทำให้เป็นแหล่งที่พึ่งทางปัญญาเพื่อการพัฒนาชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นได้

ในขณะที่รายได้ของประชากรส่วนใหญ่จำนวน 32 คนอยู่ที่ 30,001-45,000 บาทต่อปี คิดเป็น 32 % ในขณะที่ จำนวนประชากรถึง 29 คนคิดเป็น 29 % มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อปี ในขณะที่มีรายได้สูงกว่า 45,000 บาทต่อปีมีเพียง 16 คนคิดเป็น 16 % ของประชากรทั้งหมด ซึ่งถือว่ารายได้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความต้องการที่จะเรียนรู้หลักธรรมในการนำมาใช้เพื่อการพัฒนาชีวิตรายได้ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยตามหลักคำสอน เพราะเป็นโอกาสสำคัญในการจะได้แนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี

ตารางที่ ๔.๒ สรุปข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

1	เพศ	ชาย 50	หญิง 50							100
2	อายุ	ต่ำกว่า10 ปี ช0 ญ1 (1)	11-20 ปี ช0 ญ2 (2)	21-30 ปี ช5 ญ4 (9)	31-40 ปี ช20 ญ11 (31)	41-50 ปี ช12 ญ22 (34)	51-60 ปี ช11 ญ8 (19)	61ปีขึ้นไป ช2 ญ2 (4)		100
3	อาชีพ	ทำไร่ ช21 ญ12 (33)	ทำนา ช8 ญ12 (20)	ทำสวน ช10 ญ7 (17)	ประมง ช0 ญ1 (1)	รับจ้าง ช11 ญ9 (20)	แม่บ้าน ช0 ญ1 (1)	หาของป่า ช0 ญ0 (0)	นักศึกษา ช0 ญ8 (8)	100
4	ศาสนา	พุทธ ช50 ญ50 (100)	คริสต์ (0)	อิสลาม (0)	ฮินดู (0)	-	-	-	-	100
5	การศึกษา	ประถม ช43 ญ34 (77)	มัธยม ช7 ญ11 (18)	อนุปริญญา ช0 ญ1 (1)	ตรี ช0 ญ4 (4)	โท ช0 ญ0 (0)	เอก ช0 ญ0 (0)	-	-	100
6	รายได้	น้อยกว่า 15,000/ปี ช11 ญ18 (29)	15,000- 30,000 ช10 ญ13 (23)	30,001- 45,000 ช17 ญ15 (32)	มากกว่า 45,000 ช12 ญ4 (16)	-	-	-	-	100

๔.๑. แนวคิดและกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์ต่อกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับแนวคิดในการบรรยายธรรมในกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ทั้งสองรูป รวมทั้งการสัมภาษณ์ถึงระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการฟังธรรมผ่านกิจกรรมดังกล่าวพบว่า มีแนวคิดในการทำงานด้านการบรรยายธรรมทั้งหมดอยู่หกแนวคิดดังปรากฏในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๓ แนวคิดในการทำงานด้านการบรรยายธรรม

		ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนา					
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1	รวม 100
1. แนวคิดกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์							
1.1	แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา	ข21 ญ27 (48)	ข8 ญ11 (19)	ข10 ญ5 (15)	ข5 ญ2 (7)	ข6 ญ5 (11)	100
1.2	แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม	ข15 ญ24 (39)	ข18 ญ15 (33)	ข14 ญ5 (19)	ข3 ญ2 (5)	ข0 ญ4 (4)	100
1.3	แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน	ข17 ญ25 (42)	ข17 ญ12 (29)	ข11 ญ8 (19)	ข3 ญ3 (6)	ข2 ญ2 (3)	100
1.4	แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	ข20 ญ25 (45)	ข19 ญ20 (39)	ข9 ญ3 (12)	ข2 ญ2 (4)	ข0 ญ0 (0)	100
1.5	แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการค้ำจุนชีวิตและชุมชน	ข20 ญ21 (41)	ข20 ญ23 (43)	ข7 ญ5 (12)	ข3 ญ1 (4)	ข0 ญ0 (0)	100
1.6	แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ	ข21 ญ20 (41)	ข18 ญ17 (35)	ข8 ญ12 (20)	ข3 ญ1 (4)	ข0 ญ0 (0)	100

๔.๑.๑ แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา

เป็นแนวคิดที่เกิดจากการใช้พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาเพื่อเป็นอุปกรณ์ในการอธิบายธรรม เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีบวชพระ พิธีกรรมบวชป่า พิธีกรรมในงานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน พิธีกรรมในงานศพ และงานวัดที่จัดขึ้นเช่นงานสงกรานต์และพระพุทธรูป เป็นต้น เป็นการนำเอาเหตุการณ์ สถานการณ์ และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ในพิธีมาอธิบายถึงคุณค่าและความหมายของรูปธรรมและนามธรรมที่มีรวมทั้งการนำเสนอหลักธรรมเพื่อการปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสม เช่นการนำเอาการบวชป่ามาเป็นเครื่องมือแสดงธรรมว่า ป่าคืออะไร มีคุณค่าและมีความจำเป็น และสำคัญต่อชีวิตนิเวศน์สิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างไร การบวชในภาษาบาลีหมายถึงคือ

การงดเว้นจากความชั่วสิ่งไม่ดีทั้งปวง (ป+ว+ช) การทำลายป่าอย่างรุนแรงเพื่อตอบสนองกิเลสเป็นบาป การบวชป่าคือการสร้างความตระหนักในการงดเว้นจากการทำบาปคือการตัดต้นไม้ ดังนั้นการนำเอาผ้าเหลืองไปมัดติดกับต้นไม้โดยผ่านพิธีกรรมโดยพระสงฆ์และการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้านที่เข้าร่วมในพิธีคือการสร้างความตระหนักในการไม่ทำความชั่วร้าย สำนึกในบุญความดีของป่าที่มีผลดีต่อชีวิตและสังคม ให้มีความกตัญญูกตเวทิตะเป็นต้น ช่วยกันปกป้อง ทะนุถนอมป่าสืบต่อเป็นมรดกของธรรมชาติและลูกหลานได้พึ่งพาอาศัยต่อไปในอนาคตเป็นต้น

จากแบบสัมภาษณ์ความเห็นของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ พบว่ามีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง 48 คนและอีกจำนวน 19 คน ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึง 48% และเห็นด้วยมากถึง 19% ตามลำดับในแนวคิดดังกล่าวนี้ ในขณะที่อีกกว่า 15 คน คิดเป็น 15 % เห็นด้วยในระดับปานกลางในประเด็นแนวคิดดังกล่าว

แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม

เป็นแนวคิดที่เกิดจากการใช้กิจกรรมการฟังธรรมคือกระบวนการเรียนรู้หลักความจริงที่จะนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนา เป็นการสร้างชุมชนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบตามแนวจริตนิยมที่สืบต่อกันมาในสังคมไทย ธรรมมะ คือความจริงที่เป็นองค์ความรู้แก่นสาระของชีวิต ธรรมชาติ การรู้จักธรรมมะทั้งในรูปของปัจจัยสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดทุกข์และปัจจัยสัมพันธ์ที่นำไปสู่การฝึกฝนเพื่อออกจากความทุกข์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ การขจัดอวิชชา ด้วยการสร้างปัญญา ทั้งสุดมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการรับรู้ จินตมยปัญญาที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ และภาวนาปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติหรือการลงมือทำหรือเกิดจากประสบการณ์การฝึกฝนพัฒนาตนจึงเป็นเรื่องสำคัญมากในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นการฟังธรรมจึงเป็นการเรียนรู้ในหลักความจริงที่ว่าด้วยการหลักความจริงที่จำเป็นของชีวิต (ปริยัติ) การนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตทางกาย วาจา และใจ (ปฏิบัติ) และการสัมผัสผลถึงประโยชน์และความสุขที่เกิดจากการแก้ปัญหาและการพัฒนาชีวิต (ปฏิเวธ) จึงถือว่าเป็นแนวคิดการถ่ายทอดธรรมที่สำคัญตามหลักที่ว่าผู้แสดงธรรมจะต้องแสดงธรรมตามลำดับขั้นตอนไม่รวบรัดตัดความ ผู้แสดงธรรมต้องยกเหตุผลประกอบในการบรรยายธรรมอย่างถูกต้อง ผู้แสดงธรรมต้องตั้งจิตปรารถนาดีต่อผู้ฟังด้วยเมตตา ต้องไม่แสดงธรรมเพื่อเห็นแก่ลาภ และไม่แสดงธรรมเพื่อมุ่งกระทบตนและผู้อื่นเน้นประโยชน์และความสุขของชาวโลกเป็นสำคัญ

จากแบบสัมภาษณ์ความเห็นของผู้เข้าร่วมฟังการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ธรรมสู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม ต่างๆ พบว่ามีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๕ คนหรือ ๓๕ % ของประชากร ที่เห็นด้วยมากที่สุดกับแนวคิดของพระสงฆ์ในการถ่ายทอดธรรม และอีกจำนวน ๓๓ คนหรือ ๓๓ % ของประชากรมีความเห็นด้วยมากตามลำดับ

ในขณะที่อีกกว่า ๑๕ คน คิดเป็น ๑๕ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในประเด็นแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าแนวคิดดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน

กิจกรรมการพัฒนาชุมชน โดยมีพระสงฆ์มีส่วนร่วมเป็นผู้นำในการพัฒนานั้น การมีบทบาทในฐานะผู้นำในการพัฒนานั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเข้าใจในเป้าหมายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาเนื้อหาความจำเป็นของกิจกรรม ในการพัฒนาชุมชนในชนบทนั้นเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน และความเป็นอยู่ที่ดีในเบื้องต้นที่ยังไม่พร้อมพระจึงเป็นทั้งสะพานบุญที่คอยเชื่อมประสานให้ผู้คน ในทุกระดับของสังคมได้มีการเกื้อกูลเพื่อแบ่งปันเพื่อเฉลี่ยสุขทุกข์ของกันและกัน เป็นการพึ่งพาอาศัยกัน ตามหลักพระพุทธศาสนาส่งเสริมหลักธรรมเรื่องทาน จาคะ สิด สมาธิ และปัญญา ในชีวิต และสังคมให้ก้าวหน้าหลุดพ้นจากปัญหาหรือความทุกข์ทั้งหลาย

ดังนั้นพระสงฆ์นอกจากจะเป็นผู้นำในทางจิตวิญญาณแล้ว ยังต้องใส่ใจเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้บรรเทาความทุกข์อันเนื่องจากการขาดแคลนปัจจัยสี่พื้นฐาน หรือส่งเสริมให้ประชาชนร่วมกันเสียสละให้ทานเพื่อร่วมกันสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชนเพื่อเป็นพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน อาทิเช่น การสร้างวัด ศาลา สะพาน ถนน บ่อน้ำ โรงเรียน สุขศาลาหรือ โรงหมอในชุมชน สร้างพัฒนา ฌาปนสถานหรือพัฒนาป่าช้าเป็นต้น การเทศน์การถ่ายทอดธรรม ก็มุ่งเน้นให้ประชาชนร่วมกันตระหนักและเกิดจิตสำนึกสาธารณะในการร่วมกันสร้างสิ่งต่างๆ ดังกล่าวมาร่วมกัน ดังนั้นจากแนวคิดดังกล่าวประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาได้มีความเห็นต่อความพึงพอใจในแนวคิดดังกล่าวดังนี้

พบว่ามีการที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๒ คนคิดเป็น ๔๒ % เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๒๕ คน คิดเป็น ๒๕ % ของประชากรเห็นด้วยมากตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๕ คน คิดเป็น...% เห็นด้วยในระดับปานกลางในประเด็นแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ในกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์นั้นได้มีการนำเสนอหลักธรรมหรือหลักศีลธรรมเพื่อการจัดระเบียบสังคม สร้างระบบความสัมพันธ์กัน โดยหลักธรรม โดยเฉพาะการจัดโครงการอบรมที่มีประชาชนมาอยู่ร่วมกัน อาทิเช่น การบรรพชาสามเณร การบวชเนกขัมมะนารี การเข้าไสยานกรรมในป่าช้าของพระสงฆ์ การจัดโครงการปฏิบัติธรรม หรือจัดการอบรมวิปัสสนา

กัมมัญฐาน หรือการที่แสดงธรรมให้พระสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัด ได้ยึดถือระเบียบ กติกาตามหลัก พระธรรมวินัยในสถานที่ที่มีการปฏิบัติตามกฎเป็นพิเศษ หรือการอบรมให้คนในครอบครัวได้สร้าง ครอบครัวจักระบบความสัมพันธ์กันด้วยหลักธรรมในเรื่องทิศหกหรือหน้าที่ของพ่อ แม่ ลูก สามีกับ ภรรยา ครู นักเรียน เพื่อน พระกับอุบาสก อุบาสิกา หรือแม่แต่นายจ้างกับลูกจ้าง เหล่านี้อาจกล่าว ได้ว่าเป็นรูปแบบของการจัดระเบียบชุมชน

จากข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นกับแนวคิดในการแสดงธรรมของพระสงฆ์ว่ามีความสำคัญต่อการจัดระเบียบสังคมดังต่อไปนี้

พบว่ามีการที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๕ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๕ คน เห็นด้วยมาก คิดเป็น ๘๖% ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๒ คน คิดเป็น ๑๒ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในประเด็นแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องการจัดระเบียบ ชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวชีวิตและชุมชน

แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวชีวิตและสังคม เป็นการใช้วัฒนธรรมทางพุทธศาสนา ดังพระพุทธองค์ทรงตรัสว่า สุข โข ปุญญสุส อจโย แปลว่าการสั่งสมบุญนำมาซึ่งความสุข บุญเป็น รากฐานของชีวิตที่ดีงามทั้งปวง ดังนั้นการสั่งสมบุญจึงเป็นการก้าวชีวิตให้คิด ทำ พูด ไปใน ทางบวก (Positive thinking, speaking and acting) ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงาม ดังนั้นการ ทำบุญทั้งการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา หรือการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน การชื่นชมยินดีใน ความดีงามของผู้อื่น การฟังธรรม การถ่ายทอดธรรม การชวนชวนบำเพ็ญประโยชน์ การแผ่บุญ กุศล และการทำความเห็นให้ถูกและตรงต่อความเป็นจริง เพื่อจะทำให้ชีวิตและสังคมหลุดออกจาก การครอบงำของกิเลสได้แก่ความโลภ ความโกรธและความหลง ซึ่งทำให้ชีวิตมีความเศร้าหมอง เป็นทุกข์ ดังนั้นการสั่งสอนประชาชนให้มีความเชื่อมั่นและสั่งสมในบุญ ก็จะเป็นการส่งเสริมความ มั่นคงของชีวิตและสังคมโดยอัตโนมัติ

จากความเห็นที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้ พบว่ามีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๑ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๔๑ คน เห็นด้วยมากโดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๘๔% ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๒ คน คิดเป็น ๑๒ % เห็นด้วยในระดับ ปานกลางในขณะที่มีเพียง ๔ คนเท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีน้อย จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่อง การทำบุญเพื่อเป็นการก้าวชีวิตและสังคมนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็น อย่างมาก

แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ

แนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตเพื่อชีวิตที่ดีงาม ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงธรรมของพระสงฆ์ เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ก็คือการฝึกใจให้มีความตั้งมั่น เกิดสมาธิและปัญญาในการรับรู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ดังมีคำบาลีที่ว่าใจเป็นใหญ่ใจเป็นประธานเป็นต้นเหตุของสิ่งทั้งปวง บุคคลพึงคิดก่อน แล้วจึงทำและพูด ขับเคลื่อนพฤติกรรมในการทำสิ่งทั้งปวง การพัฒนาจิตให้ดี มีพลัง และเป็นแหล่งเพราะบมกุศลธรรม สิ่งดีงามทั้งหลาย ดังนั้นการถ่ายทอดธรรมส่วนใหญ่ จึงมีการสอนเรื่องการเจริญสติ การทำสมาธิ การเจริญกรรมฐาน ทั้งสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน ในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่นการการฝึกดูลมหายใจ การกำหนดแบบพุทโธ ยุบหนอ พองหนอ การเดินจงกรม การแผ่เมตตาหรือการเพ่งกลิ่น เป็นต้น การบรรยายธรรมของพระทั้งสองรูปที่ทำการศึกษาวิจัยในทุกๆครั้งก็จะให้คำสอนเกี่ยวกับการภาวนาหรือการพัฒนาจิต

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามจากแบบสัมภาษณ์พบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๑ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๕ คน เห็นด้วยมาก โดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๗๖% ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๒๐ คน คิดเป็น ๒๐% เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีเพียง ๔ คนเท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีน้อย จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณชีวิตที่ดีงาม นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔.๒. ธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

ตารางที่ ๔.๔ ธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

หลักธรรมที่ถ่ายทอดในโครงการพัฒนา							
2.1	หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม	ช18 ญ18 (36)	ช23 ญ22 (45)	ช8 ญ5 (13)	ช1 ญ5 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.2	หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม	ช26 ญ22 (48)	ช14 ญ21 (35)	ช9 ญ5 (14)	ช0 ญ2 (2)	ช1 ญ0 (1)	100
2.3	หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ	ช19 ญ23 (42)	ช21 ญ21 (42)	ช8 ญ5 (13)	ช2 ญ1 (3)	ช0 ญ0 (0)	100
2.4	หลักธรรมทางสังคมตามหลักทิสหก	ช15 ญ19 (34)	ช21 ญ20 (41)	ช10 ญ9 (19)	ช4 ญ2 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.5	หลักการสร้างความละเอียดซื่อสัตย์ บาปและการพัฒนาสติและปัญญา	ช17 ญ24 (41)	ช17 ญ20 (37)	ช9 ญ4 (13)	ช6 ญ2 (8)	ช1 ญ0 (1)	100
2.6	หลักการเรียนรู้ถึงความจริงตามวิถี อริยสัจสี่	ช17 ญ18 (35)	ช17 ญ16 (33)	ช9 ญ12 (21)	ช6 ญ3 (9)	ช1 ญ1 (2)	100

สำหรับหลักธรรมที่พระสงฆ์ทั้งสองรูปใช้ในการถ่ายทอดสู่ประชาชนกลุ่มต่างๆ พบว่าเป็นหลักธรรมที่ผสมผสานกันไปในหลากหลายหัวข้อ และหมวดหมู่ ขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายและภูมิธรรมหรือจิตตปัญญาศรัทธาที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และผลสำคัญในการนำธรรมไปใช้เสริมสร้างในการพัฒนาชีวิตและการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามของพระสงฆ์ที่ถ่ายทอดธรรมจำนวนสองรูปและประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับเนื้อหาหลักธรรมที่แสดงและได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากการให้พระบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ก็มีเนื้อหาธรรมที่ใช้ในการถ่ายทอดผ่านกิจกรรมการพัฒนาดังนี้ หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สามหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ หลักธรรมทางสังคมตามหลักทศก หลัการสร้างความละเอียดชั่วกลัวบาปและการพัฒนาสติและปัญญาและ หลักธรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ซึ่งสามารถแบ่งตามข้อมูลหลักธรรมในภาคสนามได้ดังนี้

๑. หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม

หลักธรรมเรื่องสัมมาศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรมนั้น ชาวพุทธมีความเชื่อในหลักธรรมอยู่ ๔ ประการกล่าวคือ ๑. เชื่อในการกระทำ ๒. เชื่อในผลของการกระทำ ๓. เชื่อในการที่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน และ ๔. เชื่อในการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า โดยความเชื่อดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นความจริงที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่ว่าด้วยกรรมนิยาม หรือกฎแห่งกรรม ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า กมฺมฺนา วตฺตติ โลกิ แปลว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม กมฺมํ สตุเต วิจฺจติ กรรมจำแนกสัตว์ให้ดี เลว ประณีต แตกต่างกันไป จากหลักความจริงดังกล่าวพระพุทธองค์ทรงทราบถึงความทุกข์และการดับทุกข์หรือความสุขของสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นไปตามกรรม จึงตรัสสอนให้ชาวโลกให้เว้นจากความชั่วทั้งปวง ทำความดีให้ครบถ้วนและชำระจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมสำคัญในทางพระพุทธศาสนา

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๖ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๔๕ คน เห็นด้วยมาก โดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๘๑ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๓ คน คิดเป็น ๑๓ % เห็นด้วยในระดับปานกลาง ในขณะที่มีเพียง ๖ คนเท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวว่ามีน้อย จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณชีวิตที่ดีงาม นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๒. หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม

ในการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ในกิจกรรมการพัฒนาท่านกล่าวว่าในทางพิธีกรรมแล้วจะต้องมีการไหว้พระ สมาทานเบญจศีลและหลักศีลห้าเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างหลักประกันในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ศีลข้อที่หนึ่งประกันชีวิต ศีลข้อที่สองหลักประกันทรัพย์สิน ศีลข้อที่สามหลักประกันครอบครัว ศีลข้อที่สี่หลักประกันความน่าเชื่อถือที่เรียกว่ามีเครดิต ศีลข้อที่ห้าหลักประกันสุขภาพยิ่งกว่าสามสิบยาตราทุกโรคตรงที่ให้พลังสติปัญญา ในการเลือกเสพบริโภคเว้นจากสิ่งมอมเมา มีเมามา ไม่เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ ดังนั้นการสื่อสารธรรมจึงเน้นหลักศีลห้า โดยเฉพาะนโยบายหมู่บ้านศีลห้าของมหาเถรสมาคมกับรัฐบาลออกมาในช่วงนี้

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๘ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๕ คน เห็นด้วยมากโดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๘๓ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๔ คน คิดเป็น ๑๔ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีเพียง ๒ คนเท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีน้อย จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่องการพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณชีวิตที่ดีงาม นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๓. หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ

หลักการทำบุญหรือแนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวชีวิตและสังคม เป็นการใช้วัฒนธรรมทางพุทธศาสนาตั้งพระพุทธรูปทรงตรีศิวา สุโข ปุณ्यสุส อูจ โย แปลว่าการสั่งสมบุญนำมาซึ่งความสุข บุญเป็นรากฐานของชีวิตที่ดีงามทั้งปวง ดังนั้นการสั่งสมบุญจึงเป็นการก้าวชีวิตให้คิด ทำ พูด ไปในทางบวก (Positive thinking, speaking and acting) ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตและสังคมที่ดีงาม ดังนั้นการทำบุญทั้งการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา หรือการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน การชื่นชมยินดีในความดีงามของผู้อื่น การฟังธรรม การถ่ายทอดธรรม การชวนชวนบำเพ็ญประโยชน์ การแผ่บุญกุศล และการทำความเห็นให้ถูกและตรงต่อความเป็นจริง เพื่อจะทำให้ชีวิตและสังคมหลุดออกจากกรอบงำของกิเลสได้แก่ความโลภ ความโกรธและความหลง ซึ่งทำให้ชีวิตมีความเศร้าหมอง เป็นทุกข์ ดังนั้นการสั่งสอนประชาชนให้มีความเชื่อมั่นและสั่งสมในบุญ ก็จะเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของชีวิตและสังคมโดยอัตโนมัติ

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๒ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๔๒ คน เห็นด้วยมากโดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๘๔ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๓ คน คิดเป็น ๑๓ % เห็นด้วยในระดับปานกลางใน

ขณะที่มีเพียง ๓ คนเท่านั้นที่เห็นว่าหลักธรรมเรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔. หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทิส ๖

หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทิสหกหมายถึงหลักธรรมที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกันตัวของเรา กับ บิдамารดา, ครูอาจารย์, เพื่อนๆ, บุตรภรรยา, ลูกจ้าง นายจ้าง, พระสงฆ์นักบวช ที่จะทำหน้าที่ตามหลักธรรมที่ถูกต้องอย่างไร โดยมีหลักธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกดังนี้

ทิส 6 (บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางสังคมา คจทิสที่อยู่รอบตัว)

1. ปุรัตถิมทิส (ทิสเบื้องหน้า คือ ทิสตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อน)

ก. บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิสเบื้องหน้า ดังนี้

- 1) ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
- 2) ช่วยทำกิจการงานของท่าน
- 3) ดำรงวงศ์สกุล
- 4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเพียรพยายาม
- 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน

ข. บิдамารดาขอมอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา
- 4) หากผู้ครองที่สมควรให้
- 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

2. ทักขิมทิส (ทิสเบื้องขวา คือ ทิสใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักขิไณยบุคคล ควรแก่การบูชาคุณ)

ก. ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิสเบื้องขวา ดังนี้

- 1) ลูกต้อนรับ
- 2) เข้าไปหา (เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ เป็นต้น)
- 3) ใฝ่ใจเรียน (คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา)
- 4) ปรมนินัตติ ช่วยบริการ
- 5) เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ (คือ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจสำคัญ)

ข. ครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

- 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
- 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
- 4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ
- 5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ (สอนฝึกให้รู้จักเลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

ด้วยดี)

3. ปัจฉิมทิศ (ทิศเบื้องหลัง ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุนอยู่ข้างหลัง)

ก. สามีบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้

- 1) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา
- 2) ไม่ดูหมิ่น
- 3) ไม่นอกใจ
- 4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
- 5) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส

ข. ภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี ดังนี้

- 1) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
- 2) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
- 3) ไม่นอกใจ
- 4) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
- 5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. อุตตรทิศ (ทิศเบื้องซ้าย ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรคภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จ)

ก. บุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้

- 1) เผื่อแผ่แบ่งปัน
- 2) พุดจามีน้ำใจ
- 3) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- 4) มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
- 5) ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

ข. มิตรสหายยอมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

- 1) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
- 2) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน
- 3) ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
- 4) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
- 5) นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5. เภฏฐิมทิส (ทิสเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำงานต่างๆ เป็นฐานกำลังให้)

ก. นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิสเบื้องล่าง ดังนี้

- 1) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ
- 2) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
- 3) จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลให้ยามเจ็บไข้ เป็นต้น
- 4) ใต้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- 5) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร

ข. คนรับใช้และคนงานยอมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

- 1) เริ่มทำงานก่อนนาย
- 2) เลิกงานทีหลังนาย
- 3) ถือเอาแต่ของที่นายให้
- 4) ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
- 5) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

6. อุปริมทิส (ทิสเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ)

ก. คฤหัสถ์ยอมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิสเบื้องบน ดังนี้

- 1) จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
- 2) จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
- 3) จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
- 4) ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
- 5) อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4

ข. พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์ทุกข์ดังนี้

- 1) ห้ามปรามจากความชั่ว
- 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี
- 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
- 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง
- 5) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
- 6) บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

ผู้ปฏิบัติดังกล่าวนี้ชื่อว่า ปกป้องรักษาทั่วทุกทิศให้เป็นแดนเกษมสุขปลอดภัย

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๔ คนที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๔๑ คน เห็นด้วยมากโดยรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็น ๗๕ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๕ คน คิดเป็น ๑๕ % เห็นด้วยในระดับปานกลาง ในขณะที่มีเพียง ๖ คน คิดเป็นเพียง ๖% เท่านั้นที่เห็นว่าหลักธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ตามหลักทศกนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๕. หลักธรรมการสร้างความปลอดภัยชั่วคราว และการพัฒนาสติปัญญา

หลักธรรมที่ช่วยคุ้มครองโลกให้มีสันติสุขได้ในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีอยู่สองหลักธรรมได้แก่หิริคือความละอายต่อความชั่วและโอตตปเปคือความเกรงกลัวต่อบาปกรรมซึ่งเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมการละเว้นจากความชั่วไม่ล่วงละเมิดเบียดเบียนกันทางกาย วาจา และใจ ทั้งนี้เพราะเห็นทุกข์โศกและความเดือดร้อนที่จะเกิดกับตนเองและบุคคลรอบข้าง จึงสมาทานหลักปฏิบัติเพื่อการงดเว้นจากบาปกรรม นอกจากนั้นการเผยแผ่ธรรมของพระสงฆ์ทั้งสองรูปยังคงเน้นธรรมะฝ่ายกุศลธรรมเชิงบวกได้แก่หลัก การเจริญสติคือการระลึกได้ถึงสิ่งที่ถูกและผิด ดีชั่ว ประโยชน์ โทษ ควร ไม่ควร และสัมปชัญญะคือความรู้สึกรู้ตัวในสิ่งที่มีประโยชน์ ที่เหมาะสมกับตนเอง ในขอบเขตหน้าที่ภาระกิจการงานและความรู้ชัดในเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างถูกต้อง

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๑ คน คิดเป็น ๔๑% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๗ คนหรือคิดเป็น ๓๗ % คน เห็นด้วยมาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็นจำนวนถึง ๗๘ คนหรือ ๗๘ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๓ คน คิดเป็น ๑๓ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่

มีจำนวน ๘ คนหรือ ๘ % เท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีน้อยและมีจำนวนเพียง ๑ คน หรือ ๑ % เท่านั้นที่เห็นว่าการถ่ายทอดธรรมในเรื่องดังกล่าวมีน้อยที่สุด จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่อง หลักธรรมการสร้างความละเอียดรอบคอบ และการพัฒนาสติปัญญา นี้มีความสำคัญต่อการ ถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๖. หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่

หลักอริยสัจสี่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในทางพระพุทธศาสนาหรือถือว่าเป็นธรรมที่เป็นแก่นแท้หรือเป็นแม่บทแห่งธรรมทั้งปวงซึ่งเปรียบเหมือนรอยเท้าช้างที่ใหญ่กว่ารอยเท้าของสัตว์ทั้งปวง ที่มีอยู่ การแสดงถึงความจริงที่เป็นปัญหาของผู้ใช้บริการหรือเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดธรรม อย่าง เป็นเหตุเป็นผล การชี้หลักความจริงเกี่ยวกับสาเหตุปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายในตัวของผู้ใช้บริการ ได้แก่จุดอ่อนทางด้านความรู้ความเข้าใจในตนเองและสิ่งที่เข้ามากระทบทางช่องทางทั้งหก ความอ่อนแอทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม การแสดงถึงเป้าหมายที่แท้จริง ที่สุขสงบ สันติ ปลอดภัย โปร่ง หลุดพ้นจากความบีบคั้น ของความท้อแท้และการแสดงถึงหลักแห่งการพัฒนาตนเอง อย่างครบถ้วนสอดคล้องเหมาะสมทางด้านสติ ปัญญา จิตใจและการปรับพฤติกรรมที่เข้มแข็งอย่าง ถูกต้องส่งผลให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนผ่านชีวิตให้หลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ในเรื่องต่างๆ ที่มีอยู่ในหลากหลายระดับ การถ่ายทอดธรรมในเชิงอริยสัจสี่ดังกล่าวนี้ นับได้ว่าเป็นหัวใจของการ แสดงธรรมที่สมบูรณ์ที่สุดนั่นเอง

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้ใช้ร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่าน กิจกรรมการพัฒนาทั้งหก โครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๕ คน คิดเป็น ๓๕% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๓ คนหรือคิดเป็น ๓๓ % คน เห็น ด้วยมาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็นจำนวนถึง ๖๘ คนหรือ ๖๘ % ของ ประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๒๑ คน คิดเป็น ๒๑ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่ มีจำนวน ๕ คนหรือ ๕ % เท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดดังกล่าวมีน้อยและมีจำนวนเพียง ๒ คน หรือ ๒ % เท่านั้นที่เห็นว่าการถ่ายทอดธรรมในเรื่องดังกล่าวมีน้อยที่สุด จึงสรุปได้ว่าแนวคิดเรื่อง หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่ นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็น อย่างมาก

๔.๓. การบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย วิธีการถ่ายทอดธรรมะ

การบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายมีลักษณะที่หลากหลายซึ่งสามารถจำแนกวิธีการบูรณาการกิจกรรมในการแสดงธรรมได้ดังนี้

๔.๓.๑ การบูรณาการ โดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่า มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๒ คน คิดเป็น ๓๒% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๓๕ คนหรือคิดเป็น ๓๕ % คน เห็นด้วยมาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็นจำนวนถึง ๖๗ คนหรือ ๖๗ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๒๐ คน คิดเป็น ๒๐ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีจำนวน ๗ คนหรือ ๗ % เท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดเรื่องการบูรณาการ โดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม ว่ามีน้อยและมีจำนวนเพียง ๒ คน หรือ ๒ % เท่านั้นที่เห็นว่าการบูรณาการในเรื่องดังกล่าวมีน้อยที่สุด จึงสรุปได้ว่าวิธีการการบูรณาการโดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔.๓.๒ การให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่าวิธีการให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน มีความสำคัญมากโดย มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๕ คน คิดเป็น ๔๕% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๒๗ คนหรือคิดเป็น ๒๗ % คน เห็นด้วยมาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็นจำนวนถึง ๖๒ คนหรือ ๖๒ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๑๘ คน คิดเป็น ๑๘ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีจำนวน ๑๐ คนหรือ ๑๐ % เท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดเรื่องการให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน จึงสรุปได้ว่าวิธีการการบูรณาการ โดยวิธีการให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน นี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔.๓.๓ การบูรณาการ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม

จากการสอบถามพระที่แสดงธรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดธรรมของสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้งหกโครงการพบว่าวิธีการบูรณาการ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม มีความสำคัญมากโดย มีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๔๑ คน คิดเป็น ๔๑% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๒๘ คนหรือคิดเป็น ๒๘ % คน เห็นด้วย

มาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิดเป็นจำนวนถึง ๖๕ คนหรือ ๖๕ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๒๐ คน คิดเป็น ๒๐ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีจำนวน ๑๑ คนหรือ ๑๑ % เท่านั้นที่เห็นว่าแนวคิดเรื่องการบูรณาการ โดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่ การปฏิบัติธรรมมีน้อย จึงสรุปได้ว่าวิธีการบูรณาการดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรม ของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔.๓.๔ การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา

การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรม สถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวกับชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตายนำเอาธรรมชาติความจริงที่เกิดขึ้นกับชีวิต มาเป็น เครื่องมือในการพัฒนาผ่านการถ่ายทอดธรรมในโครงการ โดยมีประชากรที่ตอบแบบสอบถามถึง ๓๔ คน คิดเป็น ๓๔% ของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ที่เห็นด้วยมากที่สุดถึงและอีกจำนวน ๒๕ คนหรือ คิดเป็น ๒๕ % ของประชากรที่ให้ข้อมูลเห็นด้วยมาก ซึ่งหากรวมทั้งสองความเห็นเข้าด้วยกัน คิด เป็นจำนวนถึง ๕๙ คนหรือ ๕๙ % ของประชากร ตามลำดับ ในขณะที่อีกกว่า ๒๓ คน คิดเป็น ๒๓ % เห็นด้วยในระดับปานกลางในขณะที่มีจำนวน ๑๓ คนหรือ ๑๓ % ของจำนวนตอบแบบ สัมภาษณ์ ในขณะที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนอีก ๕ คนหรือคิดเป็น ๕% ของผู้ตอบ แบบสอบถามเท่านั้น ที่เห็นว่าไม่มีการใช้วิธีการบูรณาการดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าวิธีการบูรณาการ ดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์เป็นอย่างมาก

๔.๔. วิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

ในการติดตามประเมินผลการทำงานด้านการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์จำนวน ๒ รูป พบว่ามี การประเมินผลการดำเนินการดังนี้ การรายงานกิจกรรมการเผยแผ่ธรรมต่อคณะสงฆ์ ประจำปี เพื่อการประเมินผลการทำงานพบที่มีการจัดทำรายงานด้านการเผยแผ่ ถึงกิจกรรมที่ ดำเนินการอย่างละเอียดให้กับทางฝ่ายปกครองของคณะสงฆ์ โดยสรุปกิจกรรมการทำงานในทุกๆ ด้านว่าเกิดผลต่อความเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาชุมชนอย่างไร ซึ่งผลการรายงานพบว่า การ ดำเนินการเผยแผ่ผ่านกิจกรรมการพัฒนาได้ผลเป็นอย่างดี มีการกระจายประโยชน์ไปสู่ประชากร กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ตั้งแต่เยาวชน คนทำงาน ผู้สูงอายุ ทุกเพศ และวัยอย่างทั่วถึง

การประเมินนอกจากการจัดทำรายงานผลการทำงานด้านการเผยแผ่แล้ว ยังได้ประเมินผล จากประชาชนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทั้งในด้านแบบสอบถาม ความพึงพอใจ และความ ต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งร้อยละ ๘๒ ของผู้ตอบแบบสอบถามต่างมีความพึงพอใจในการ เข้าร่วมโดยเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และมีความสุขทางด้านจิตใจและก่อให้เกิดการพัฒนา

หลักสูตรที่ใช้ในการถ่ายทอดมีความทันสมัยสอดคล้องกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีการประเมินผลการดำเนินงานผ่านแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจทั้งก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test) และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม (post-test) ซึ่งผลการดำเนินการมีความแตกต่างกันในเรื่องความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรทางพระพุทธศาสนา ความสามารถที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน โดยตรงจากกิจกรรมการจัดงานถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาชีวิตคู่ประสงฆ์ ๔ ประการคือ ๑. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์ พัฒนาของพระสงฆ์ กลุ่มเป้าหมาย ๒. เพื่อศึกษาธรรมะที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมพัฒนาของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย ๓. เพื่อศึกษาการบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย และ ๔. เพื่อศึกษาวิธีการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอแม่วาง

เป็นการวิจัยโดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งหมด ๑๐๐ คนซึ่งแบ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๕๐ คนและเพศหญิง ๕๐ คนในชุมชนอำเภอแม่วางตำบลคอนเปา ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจำนวน ๖ กิจกรรมของพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน ๒ รูป ได้แก่ ๑. พระครูสุทธินิหารังสี ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วาง

เจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม บ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ๒. พระใบฎีกาโสภณอดิคุขปญโญ ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดดอนปิน ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

การถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาจำนวน ๖ กิจกรรมได้แก่ ๑. กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (การบวชและการสืบชะตาป่า) ๒. กิจกรรมพิธีกรรมในงานบุญตามประเพณี ๓. กิจกรรมการสอนและอบรมพระภิกษุสามเณร ๔. กิจกรรมครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ๕. กิจกรรมหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ๖. กิจกรรมพระธรรมทูตเฉพาะกิจ

ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า

๕.๑ พระสงฆ์สงฆ์ทั้งสองรูปได้มีแนวคิดและหลักการถ่ายทอดธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนาจำนวน ๖ แนวคิดได้แก่

๕.๑.๑ แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา

- ๕.๑.๒ แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม
- ๕.๑.๓ แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน
- ๕.๑.๔ แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- ๕.๑.๕ แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวทันชีวิตและชุมชน
- ๕.๑.๖ แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ

ในแต่ละแนวคิดของการถ่ายทอดหลักธรรมของพระสงฆ์นักพัฒนาดังกล่าวมานี้ได้รับการยืนยันจากแบบสอบถามของพระสงฆ์ที่ศึกษาทั้งสองรูปว่าได้ใช้แนวคิดดังกล่าวในการทำงานถ่ายทอดธรรมในจำนวนร้อยละที่สูงในทุกๆ ชั่ว และประชาชน เยาวชนที่ได้เข้ารับการถ่ายทอดธรรมในกิจกรรมต่างๆ ก็ได้มีการยอมรับว่าแนวคิดดังกล่าวได้มีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและเพิ่มพูนความศรัทธาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการเข้าสู่เป้าหมายของการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข

- ๕.๒ หลักธรรมที่ใช้ในการถ่ายทอดธรรมมีทั้งหมด ๖ หลักธรรมสำคัญดังนี้
 - ๕.๒.๑ หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม
 - ๕.๒.๒ หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม
 - ๕.๒.๓ หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ
 - ๕.๒.๔ หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทศหก
 - ๕.๒.๕ หลักการสร้างความละเอียดรอบคอบและการพัฒนาสติและปัญญา
 - ๕.๒.๖ หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่

- ๕.๓ การบูรณาการกิจกรรมพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย
 - ๕.๓.๑ กิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ในเขตอำเภอแม่วาง

ส่วนกิจกรรมการทำงานด้านการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์จำนวน ๒ รูป ๑.พระครูสุทธิญาณรังสี (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชนอำเภอแม่วางเจ้าคณะอำเภอแม่วาง พระธรรมทูตประจำอำเภอแม่วาง เจ้าอาวาสวัดรังสีสุทธาราม บ้านเหล่าป่าฝาง หมู่ ๒ ตำบลคอนเปา อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่)มีกิจกรรมการพัฒนาในโครงการ ๓ กิจกรรม ๒. พระใบฎีกาโสภณอดิคุชปญโญ (ตำแหน่งประธานหน่วยอบรมประชาชน วัดคอนป็น ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่) มีกิจกรรมการพัฒนาในโครงการ ๓ กิจกรรม รวมกิจกรรมการพัฒนาทั้งหมดเป็น ๖ กิจกรรมการพัฒนาซึ่งสามารถจำแนกโครงการเรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

- ๕.๓.๑.๑ โครงการบวชป่า
- ๕.๓.๑.๒ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

๕.๓.๑.๓ โครงการการเข้าโศสานกรรม หรือกิจกรรมการพัฒนาปณสถาน

๕.๓.๑.๔ โครงการจัดอบรมประจำตำบล

๕.๓.๑.๕ โครงการธรรมมะสังฆจร

๕.๓.๑.๖ โครงการการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๕.๓.๒ แนวคิดในการบูรณาการกิจกรรมพัฒนาเพื่อการถ่ายทอดธรรม

พระสงฆ์ทั้ง ๒ รูป มีแนวคิดในการบูรณาการกิจกรรมการพัฒนาสู่การพัฒนาชีวิตและสังคมดังนี้

๕.๓.๒.๑ แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา

๕.๓.๒.๒ แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม

๕.๓.๒.๓ แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน

๕.๓.๒.๔ แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๕.๓.๒.๕ แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการก้าวชีวิตและชุมชน

๕.๓.๒.๖ แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ

๕.๔ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมของพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมายในเขตอำเภอแม่วาง

ในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานด้านการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาทั้ง ๖ กิจกรรมนั้น พระสงฆ์ทั้งสองรูปทั้งในฐานะพระนักปกครองในพื้นที่ ทั้งในระดับอำเภอแม่วางและระดับตำบลที่จัดกิจกรรม ได้มีภาระกิจหน้าที่โดยตรงกับการรับผิดชอบในการประเมินกิจกรรมและการรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ ซึ่งสามารถสรุปถึงการประเมินผลในโครงการดังนี้คือ

๕.๔.๑ การจัดทำรายงานสรุปโครงการเผยแพร่ธรรม

ในการจัดทำรายงานเพื่อสรุปการเผยแพร่ธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ ได้ทำการประเมินเพื่อการพัฒนาแผนการเผยแพร่ธรรมของคณะสงฆ์ เพื่อทราบถึงสถานการณ์ของโครงการ วัตถุประสงค์ จำนวน ชนิด ประเภทของกลุ่มเป้าหมาย กระบวนการวิธีการทำงาน รูปแบบของการทำงานเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนางานต่อไป ซึ่งเป็นมิติใหม่ของการพัฒนารูปแบบกระบวนการทำงานด้านการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์

๕.๔.๒ การใช้แบบสอบถามผู้เข้าร่วมกิจกรรม

มีการประเมินกิจกรรมการแสดงธรรมหรือถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมการพัฒนาโดยการทำแบบสอบถาม ข้อมูลพื้นฐานและเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมและ

วิธีการถ่ายทอดธรรมะ รวมทั้งเรื่องสถานที่ ความสะดวก สบาย ความพร้อม ความเหมาะสม รวมทั้งข้อเสนอแนะในเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม ความรู้สึกและความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย

๕.๔.๓ การประเมินจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การประเมินโดยการบันทึกการสังเกตของคณะพระที่ทำงานในโครงการ ทั้งเจ้าอาวาสพระผู้ช่วยที่ได้รับมอบหมายให้มีการบันทึกการดำเนินกิจกรรมของพระสงฆ์เพื่อการนำข้อมูลมาปรับใช้ในการทำงาน การสังเกตดังกล่าวทำให้พระได้มีการปรับปรุงเนื้อหาธรรมะ การจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มและสถานการณ์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะโครงการพัฒนาที่จัดขึ้นเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการแสดงออกและการสะท้อนความคิดเห็น และการสังเกตการพฤติกรรมที่แสดงออกจากการที่เข้าร่วมกิจกรรม

๕.๔.๔ การประเมินโดยประสบการณ์ในพื้นที่เกี่ยวกับการนำธรรมะไปใช้ในการพัฒนาชีวิตและชุมชน

การประเมินตามหลักพุทธศาสนาคือการประเมินความรู้เข้าใจในการเรียนรู้หลักธรรมว่าถูกต้องตามที่เป็นคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าหรือไม่ (ปริยัติ) สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตได้อย่างแท้จริงหรือไม่ (ปฏิบัติ) และสามารถบังเกิดผลเป็นความสงบสุข ร่มเย็น เกิดความผาสุกและความเข้มแข็งในการอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นมีพลังหรือไม่ (ปฏิเวธ) ดังนั้นพระสงฆ์ที่จัดทำโครงการได้มีการติดตามการนำธรรมะไปใช้ในการดำเนินชีวิตและร่วมกันสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขได้หรือไม่ ที่ผ่านมาจากคณะสงฆ์พบว่า การประเมินการดำเนินงาน โดยการติดตามดังกล่าวมีความสำคัญพบว่าการนำหลักธรรมไปใช้ในกลุ่มเป้าหมายเป็นที่น่าพอใจ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑.๑ ควรมีการจัดโครงการถ่ายทอดธรรมผ่านโครงการกิจกรรมการพัฒนาในกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มที่มีปัญหาเฉพาะมากขึ้นเช่นกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน ฯลฯ

๑.๒ ควรส่งเสริมความร่วมมือในการจัดกระบวนการถ่ายทอดธรรมผ่านโครงการพัฒนาในหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการหลักธรรมในองค์กร เช่น กลุ่มผู้ใช้แรงงาน กลุ่มผู้บริหาร เป็นต้น

๑.๓ ควรมีการส่งเสริมพระสงฆ์ในตำบลต่างๆในเขตอำเภอแม่วางหรือต่างจังหวัดให้มีการจัดกิจกรรมการพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาและพื้นที่และส่งเสริมการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชน

๑.๔ คณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและมีนโยบายส่งเสริมองค์กรและหน่วยงานเพื่อการจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทางพุทธศาสนา

๒. ข้อเสนอแนะในทางวิชาการ

๒.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อใช้ในการพัฒนาในปัจจุบัน

๒.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการพัฒนาตามหลักทางพระพุทธศาสนา

๒.๓ ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวแผนนโยบายของคณะสงฆ์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการทำกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์

๒.๔ การศึกษาเรื่องผู้นำท้องถิ่นกับการจัดกิจกรรมการพัฒนาร่วมกับคณะสงฆ์

ตารางที่ ๕.๑ สถิติข้อมูลภาคสนามในงานวิจัยเรื่องการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา

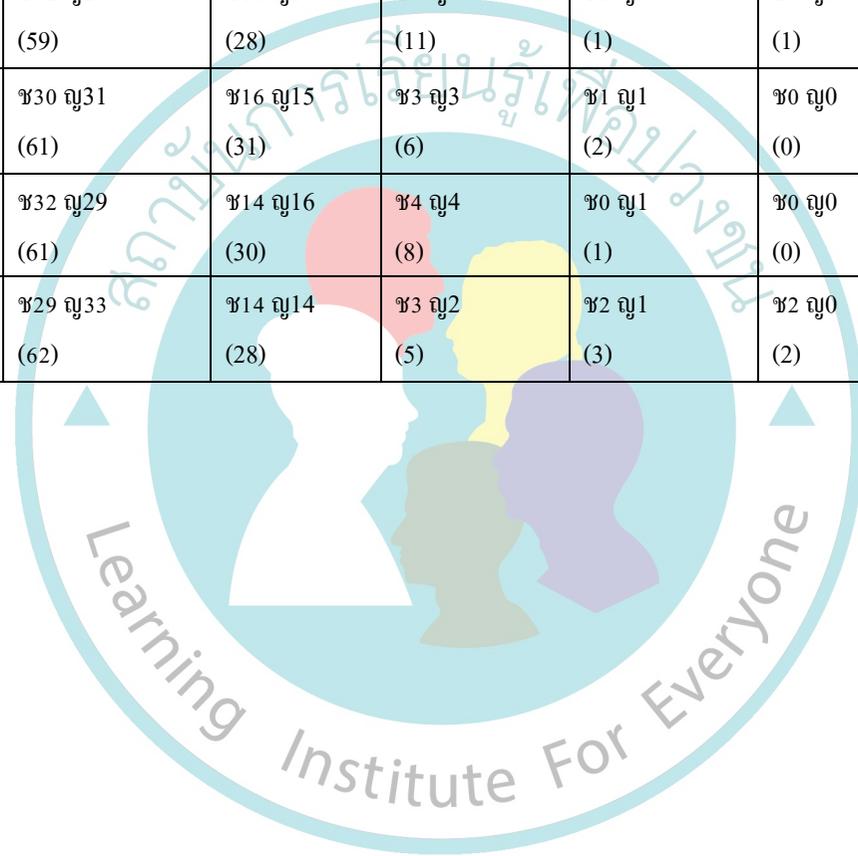
ที่	รายการ	ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม								รวม 100
1	เพศ	ชาย 50	หญิง 50							100
2	อายุ	ต่ำกว่า10ปี ช0 ญ1 (1)	11-20 ปี ช0 ญ2 (2)	21-30 ปี ช5 ญ4 (9)	31-40 ปี ช20 ญ11 (31)	41-50 ปี ช12 ญ22 (34)	51-60 ปี ช11 ญ8 (19)	61ปีขึ้นไป ช2 ญ2 (4)		100
2	อาชีพ	ทำไร่ช21 ญ12 (33)	ทำนา ช8 ญ12 (20)	ทำสวน ช10 ญ7 (17)	ประมง ช0 ญ1 (1)	รับจ้าง ช11 ญ9 (20)	แม่บ้าน ช0 ญ1 (1)	หาของป่า ช0 ญ0 (0)	นักศึกษา ช0 ญ8 (8)	100
	ศาสนา	พุทธ ช50 ญ50 (100)	คริสต์ (0)	อิสลาม (0)	ฮินดู (0)					100
	การศึกษา	ประถม ช43 ญ34 (77)	มัธยม ช7 ญ11 (18)	อนุปริญญา ช0 ญ1 (1)	ตรี ช0 ญ4 (4)	โท ช0 ญ0 (0)	เอก ช0 ญ0 (0)			100

	รายได้	น้อยกว่า 15,000/ ปี	15,000-30,000 ช10 ญ13 (23)	30,001- 45,000 ช17 ญ15 (32)	มากกว่า 45,000 ช12 ญ4 (16)					100
		ระดับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอดธรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนา								
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1	รวม 100			
1.แนวคิดกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์										
1.1	แนวคิดการใช้พิธีกรรมความเชื่อกับการพัฒนา	ช21 ญ27 (48)	ช8 ญ11 (19)	ช10 ญ5(15) (19)	ช5 ญ2 (7)	ช6 ญ5 (11)	100			
1.2	แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อชีวิตที่ดีงาม	ช15 ญ24 (39)	ช18 ญ15 (33)	ช14 ญ5 (19)	ช3 ญ2 (5)	ช0 ญ4 (4)	100			
1.3	แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชุมชน	ช17 ญ25 (42)	ช17 ญ12 (29)	ช11 ญ8 (19)	ช3 ญ3 (6)	ช2 ญ2 (3)	100			
1.4	แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	ช20 ญ25 (45)	ช19 ญ20 (39)	ช9 ญ3 (12)	ช2 ญ2 (4)	ช0 ญ0 (0)	100			
1.5	แนวคิดเรื่องการทำบุญเพื่อการค้ำจุนชีวิตและชุมชน	ช20 ญ21 (41)	ช20 ญ23 (43)	ช7 ญ5 (12)	ช3 ญ1 (4)	ช0 ญ0 (0)	100			
1.6	แนวคิดพัฒนาจิตเพื่อการบูรณาการเพื่อความบริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ	ช21 ญ20 (41)	ช18 ญ17 (35)	ช8 ญ12 (20)	ช3 ญ1 (4)	ช0 ญ0 (0)	100			

หลักสูตรที่ถ่ายทอดในโครงการพัฒนา							
2.1	หลักสูตรเรื่องศรัทธาในการกระทำหรือหลักกรรม	ช18 ญ18 (36)	ช23 ญ22 (45)	ช8 ญ5 (13)	ช1 ญ5 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.2	หลักเบญจศีลเบญจธรรมและประโยชน์สาม	ช26 ญ22 (48)	ช14 ญ21 (35)	ช9 ญ5 (14)	ช0 ญ2 (2)	ช1 ญ0 (1)	100
2.3	หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ	ช19 ญ23 (42)	ช21 ญ21 (42)	ช8 ญ5 (13)	ช2 ญ1 (3)	ช0 ญ0 (0)	100
2.4	หลักสูตรทางสังคมตามหลักทศก	ช15 ญ19 (34)	ช21 ญ20 (41)	ช10 ญ9 (19)	ช4 ญ2 (6)	ช0 ญ0 (0)	100
2.5	หลักการสร้างความละเอียดซื่อสัตย์และการพัฒนาสติและปัญญา	ช17 ญ24 (41)	ช17 ญ20 (37)	ช9 ญ4 (13)	ช6 ญ2 (8)	ช1 ญ0 (1)	100
2.6	หลักการเรียนรู้ผู้ความจริงตามวิถีอริยสัจสี่	ช17 ญ18 (35)	ช17 ญ16 (33)	ช9 ญ12 (21)	ช6 ญ3 (9)	ช1 ญ1 (2)	100
3	การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนากับการถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์						
3.1	การบูรณาการโดยการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม	ช17 ญ15 (32)	ช19 ญ20 (39)	ช8 ญ12 (20)	ช5 ญ2 (7)	ช1 ญ1 (2)	100
3.2	การให้ความหมาย คุณค่าของกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน	ช21 ญ24 (45)	ช13 ญ14 (27)	ช10 ญ8 (18)	ช6 ญ4 (10)	ช0 ญ0 (0)	100
3.3	การบูรณาการโดยเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม	ช21 ญ20 (41)	ช14 ญ14 (28)	ช9 ญ11 (20)	ช6 ญ5 (11)	ช0 ญ0 (0)	100

3.4	การบูรณาการโดยการเชื่อมโยงแบบองค์รวม เพื่อการพัฒนา	ช17 ญ17 (34)	ช12 ญ13 (25)	ช10 ญ13 (23)	ช8 ญ5 (13)	ช3 ญ2 (5)	100
กิจกรรมโครงการพัฒนาของพระสงฆ์							
4.1	กิจกรรมการบวชป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน	ช26 ญ27 (53)	ช15 ญ18 (33)	ช6 ญ3 (9)	ช2 ญ1 (3)	ช1 ญ1 (2)	100
4.2	ประโยชน์ที่คิดว่าจะได้รับจากการบวชป่า	ช24 ญ27 (51)	ช22 ญ21 (43)	ช2 ญ1 (3)	ช2 ญ1 (3)	ช0 ญ0 (0)	100
4.3	ลดการทำร้ายทรัพยากรธรรมชาติ	ช36 ญ30 (66)	ช12 ญ15 (27)	ช2 ญ4 (6)	ช0 ญ0 (0)	ช0 ญ1 (1)	100
4.4	เพื่อรักษาสัตว์แวดล้อมให้ยั่งยืน	ช30 ญ33 (63)	ช16 ญ12 (28)	ช3 ญ2 (5)	ช0 ญ2 (2)	ช1 ญ1 (2)	100
มีการจัดอบรมถ่ายทอดศีลธรรมแก่ เยาวชน นักเรียน ประชาชนผู้สนใจ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การปฏิบัติธรรม							
5	จัดอบรมคุณธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน และประชาชนทั่วไปเป็นประจำ	ช21 ญ33 (54)	ช17 ญ8 (25)	ช6 ญ6 (12)	ช3 ญ2 (5)	ช3 ญ1 (4)	100
5.1	จัดการศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์	ช18 ญ26 (44)	ช19 ญ14 (33)	ช4 ญ4 (8)	ช5 ญ3 (8)	ช4 ญ3 (7)	100
5.2	มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ด้านศาสนาโดย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน	ช27 ญ29 (56)	ช13 ญ13 (26)	ช7 ญ5 (12)	ช2 ญ1 (3)	ช1 ญ2 (3)	100
การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา							

6.1	สืบสานประเพณีี่เป็ง (ตามประทีป/ปูพพ เปตพลี)	ช28 ญ31 (59)	ช19 ญ14 (33)	ช3 ญ3 (6)	ช0 ญ1 (1)	ช0 ญ1 (1)	100
6.2	จัดประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาเป็นประจำ ทุกปี	ช32 ญ27 (59)	ช11 ญ17 (28)	ช6 ญ5 (11)	ช1 ญ0 (1)	ช0 ญ1 (1)	100
6.3	จัดประเพณีการถวายทานสลากภัตต์ (ทานก๋วยสลาก)	ช30 ญ31 (61)	ช16 ญ15 (31)	ช3 ญ3 (6)	ช1 ญ1 (2)	ช0 ญ0 (0)	100
6.4	จัดประเพณีเดือนสี่เป็ง (ทานข้าวใหม่)	ช32 ญ29 (61)	ช14 ญ16 (30)	ช4 ญ4 (8)	ช0 ญ1 (1)	ช0 ญ0 (0)	100
6.5	สืบสานประเพณีสงกรานต์โดยการสรงน้ำ พระรัตนาคำหัวผู้สูงอายุ	ช29 ญ33 (62)	ช14 ญ14 (28)	ช3 ญ2 (5)	ช2 ญ1 (3)	ช2 ญ0 (2)	100

บรรณานุกรม

- กฎหมายธรรมนูญ. ฉบับที่ ๒๔ ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, พ.ศ.๒๕๕๑.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และกรมพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ.๒๕๕๐.
- _____. คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๕.
- กรมการศาสนา. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎกระทรวง กฎหมายธรรมนูญ พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๕.
- ฉวีวรรณ ควรแสวง. หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชเพลิงศพ อาจารย์วิชัย กฤษเพชร. ณ เมรุวัดทรงธรรมวิหาร สมุทรปราการ : มิตรสยาม, ๒๕๕๒.
- บรรพต วีระสัย และคณะ. พระสงฆ์กับสังคมไทยในมิติต่างๆ. กรุงเทพมหานคร : องค์การยูเนสโกศึกษาศาสตนิเทศน์แห่งโลก, ๒๕๒๑.
- ประเวศ วะสี. สนวนมอภข์ ธรรมกาย สันติอโศก. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.
- ประเวศ วะสี. พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐.
- พระครูสุภัททกิจจาทร (หลาย สุวฑฒโน). ความคิดเห็นเพิ่มเติมจากบทความของ ศ.นพ.สุเ็ดคชเสนี เกี่ยวกับพิธีเทาะโองง้อจ้ด. อนุสรณ์งานพระราชเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเ็ดค คชเสนี. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเท็คโปรโมชัน แอนด์ แอ็ดเวอร์ไทซิ่ง จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม). ส.ค.ส. ปีใหม่ ๒๕๔๖ ปฐมมนต์ นโมปีใหม่ของหลวงพ่อพระร่วงโรจนฤทธิ์ฯ. กาญจนบุรี : สำนักพิมพ์ธรรมเมธี, ๒๕๔๖.
- _____. สถาบันการสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, ๒๕๒๘.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปบุโน). คู่มือชาวพุทธ ระเบียบปฏิบัติสำหรับชาวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ซีเ็ดค ยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

เรื่อง การถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์โดยผ่านกิจกรรมพัฒนา

แบบสอบถามฉบับนี้มี ๒ ตอน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำแนะนำ : โปรดระบุเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับท่าน

๑. ชื่อ - นามสกุล (นาย / นาง / นางสาว).....

๒. เพศ ชาย หญิง อายุ.....ปี

๓. ประกอบอาชีพอะไร

ทำไร่ ทำนา ทำสวน ประมง

รับจ้าง หาของป่า นักเรียน/นักศึกษา อื่นๆ.....

๔. การศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญญา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

อื่นๆ.....

๖. รายได้ต่อปี

น้อยกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท ระหว่าง ๑๕,๐๐๑-๓๐,๐๐๐ บาท

ระหว่าง ๓๐,๐๐๑-๔๕,๐๐๐ บาท

มากกว่า ๔๕,๐๐๐ บาท อื่นๆ.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำแนะนำ : ให้ผู้ตอบแบบสอบถามใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ระดับการปฏิบัติ ๕	หมายถึง	มากที่สุด
ระดับการปฏิบัติ ๔	หมายถึง	มาก
ระดับการปฏิบัติ ๓	หมายถึง	ปานกลาง
ระดับการปฏิบัติ ๒	หมายถึง	น้อย
ระดับการปฏิบัติ ๑	หมายถึง	น้อยที่สุด

ข้อมูลที่สอบถาม	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. แนวคิดกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์					
๑.๑ แนวคิดการใช้พิธีกรรม ความเชื่อ กับการพัฒนา					
๑.๒ แนวคิดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติเพื่อ ชีวิตที่ดีงาม					
๑.๓ แนวคิดการแสวงหาปัจจัยพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาชุมชน					
๑.๔ แนวคิดการจัดระเบียบชุมชนเพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข					
๑.๕ แนวคิดการทำบุญเพื่อการก้ำจุนชีวิต และชุมชน					
๑.๖ แนวคิดบูรณาการเชิงพุทธเพื่อความ บริสุทธิ์แห่งจิตวิญญาณ					
๒. หลักธรรมที่ถ่ายทอดในโครงการพัฒนา					
๒.๑ หลักธรรมเรื่องศรัทธาในการกระทำ หรือหลักกรรม					
๒.๒ หลักเบญจศีลเบญจธรรม และ ประโยชน์สาม					

๒.๓ หลักบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ					
๒.๔ หลักธรรมทางสังคมาตามหลักทศ หก					
๒.๕ หลักการสร้างความละเอียดชั่วกัถว บาปและการพัฒนาสติและปัญญา					
๒.๖ หลักการเรียนรู้สู่ความจริงตามวิถี อริยสัจสี่					
๓. การบูรณาการกิจกรรมการพัฒนากับการ ถ่ายทอดธรรมะของพระสงฆ์					
๓.๑ การบูรณาการโดยการใช้กิจกรรม เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดธรรม					
๓.๒ การให้ความหมาย คุณค่าของ กิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตและชุมชน					
๓.๓ การบูรณาการโดยเชื่อมโยงกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้สู่การปฏิบัติธรรม					
๓.๔ การบูรณาการโดยการเชื่อมโยง แบบองค์รวมเพื่อการพัฒนา					
๔. กิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์					
๔.๑ กิจกรรมการบวชป่าเพื่อการอนุรักษ์ ป่าชุมชน					
๔.๒ กิจกรรมการอบรมสามเณรภาคฤดู ร้อน					
๔.๓ กิจกรรมการอบรมในโครงการพระ ธรรมทูต					

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

ขอบคุณที่ให้ความร่วมมือให้การตอบแบบสอบถาม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระครูสุนทรธรรมโชติ
เกิด	วันเสาร์ที่ ๕ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๐๑
สถานที่เกิด	บ้านกาด หมู่ ๕ ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
การศึกษา	ประถมศึกษา – โรงเรียนบ้านกาดเขมวังส์ฯ มัธยมศึกษาตอนปลาย – ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ระดับปริญญาตรี – มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
อุปสมบท	วันที่ ๑๗ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ วัดจำลอง จังหวัดเชียงใหม่
สังกัด	วัดจำลอง ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
หน้าที่	- เจ้าอาวาสวัดจำลอง - เจ้าคณะตำบลบ้านกาด - พระธรรมทูตเฉพาะกิจ - ผู้อำนวยการศูนย์เรียนรู้เครือข่ายชุมชนแม่วาง
สำเร็จการศึกษา	วันที่ ๑๗ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒
ที่อยู่ปัจจุบัน	๕๗ หมู่ ๕ ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
โทรศัพท์	๐๘๑ – ๙๕๖๓๗๑๕

